

## DERS NOTLARI (ÖZET)

### I. DÜNYA SAVAŞI (1914-18)

#### Savaşın Genel Nedenleri

1-Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan düşüncelerin hızla yayılması

2-Sanayi İnkılabı sonucunda gelişen sanayi, beraberinde hammadde ve Pazar ihtiyacını da ortaya çıkarmıştı. Hammadde ve Pazar ihtiyacı ise sömürgeci devletleri karşı karşıya getirdi.

3-Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini kurmaları sonucunda Avrupa'nın siyasi dengesinin bozulması

4-Bloklar arası silahlanma yarışının hızlanması

*Almanya, Fransa'dan Alsas-Loren bölgesini aldıktan sonra kendisini Fransa karşısında güvensiz hissetmeye başladı ve kendini güvende hissetmek için ittifaklar ve bloklasmalar dönemini başlattı.*

*Devletlerarası bu çıkar çatışmaları sonucunda Avrupa bloklara ayrılmıştır.1883'te Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya arasında üçlü ittifak(bağlaşma devletleri) kurulmuştur. Savaş başladıktan sonra kendine Anadolu'dan pay verilen İtalya bu gruptan ayrılmış; ancak bu boşluk Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın ittifak bloğuna katılmasıyla doldurulmaya çalışılmıştır.*

*1907'de ise İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Üçlü İtilaf (Anlaşma Devletleri) kurulmuş bu gruba daha sonra Japonya, Sırbistan, Romanya, Belçika, Portekiz, Brezilya, ABD ve Yunanistan gibi devletler de katılmıştır.*

#### Bloklashmanın Önemi:

1-Devletlerarası gerilim arttı.

2-Fransa ile Almanya arasında XIX. yüzyıl sonlarında başlaması muhtemel olan ikili savaş ertelendi.

3-Silahlı ve bloklu tehdide dayalı zoraki barış dönemi oluştu.

4-Avusturya ile Sırbistan arasında 28 Temmuz 1914'de başlayan özel savaş dünya savaşına dönüştü.

## **Savaşın Özel Nedenleri**

**1-Almanya ile İngiltere arasında ortaya çıkan siyasi ve ekonomik rekabet**

*Özel sebepler arasında en etkili sebep budur. Sömürgeleri kendi topraklarının 104 katına çıkan İngiltere, Almanya'yı sömürgeleri için bir tehdit unsuru olarak görüyordu. Almanya'nın İngiltere aleyhine büyümek istemesine rağmen; İngiltere mevcut durumunu korumak istiyordu.*

**2-Fransa'nın Sedan Savaşı sonucunda Almanya'ya kaptırdığı Alsas Loren bölgesini geri almak istemesi**

*Almanya 1871 yılında, taş kömürü yönünden zengin olan Alsas Loren'i Sedan Savaşı ile Fransa'dan almıştı.*

**3-Boğazları ele geçirip açık denizlere, okyanuslara inmek isteyen Rusya'nın Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı etkisiz hale getirme düşüncesi.**

**4-Rusların Slavları birleştirme (Panslavizm) politikasının Avusturya-Macaristan'ı etkilemesi (Slav-Germen çatışması)**

**5-Rusya'nın Balkanlara yönelik politikasının Balkanlar üzerinden Orta Doğuya açılmak isteyen Almanya'yı tedirgin etmesi.**

**6-Siyasi birliğini geç tamamlayan İtalya'nın yeni sömürgeler ele geçirmek ve Akdeniz'de etkili olmak istemesi.**

*İtalya Akdeniz'e yönelik emelleri için Avusturya ile karşı karşıya geliyordu; ki bu durum İtalya'nın I. Dünya Savaşı başladıktan sonra İttifak Grubunu terk ederek İngiltere'nin yanına geçmesinde de etkili oldu.*

**7-Dini ve kültürel yayılma yarışı**

*Sömürgeci devletler ele geçirmek istedikleri bölgelerde öncelikle dinlerini ve kültürlerini yaymaya çalışıyordu*

**8-Hanedanlar arası mücadeleler**

## **Savaşın Başlaması**

Avusturya-Macaristan Veliahtı'nın Bosna-Hersek ziyareti sırasında öldürülmesi savaşın başlaması için bir kıvılcım olmuştur. Bu olaydan sonra Avusturya Sırbistan'a savaş açmıştır. Bunun üzerine Rusya Sırbistan'ın; Almanya da Avusturya'nın yanında yer almış ve İngiltere ile Fransa'nın da devreye girmesiyle 1. Dünya Savaşı başlamıştır.

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Japonya da savaşa girmiş; Uzakdoğu'daki Alman sömürgelerini ele geçirerek kısa süre içinde amacına ulaşarak savaştan çekilmiştir.

## **İttifak Grubu (Bağlaşma)**

**1-Avusturya-Macaristan İmparatorluğu,**

2-Almanya,

3-İtalya ( İtalya savaş başlamadan önce İttifak grubundaysa da savaş başladıktan sonra; Avusturya ile çıkarları çatıştığı, Almanya'dan beklediği başarıyı bulamadığı, isteklerine İtilaf bloğunda ulaşacağına inandığı ve Gizli Antlaşmalarla kendisine yapılan teklifleri cazip bulduğu için 1915'den itibaren İtilaf bloğuna geçmiştir.)

4-Osmanlı Devleti

5-Bulgaristan (Bulgaristan'ın savaşa girmesi ile Almanya ile Osmanlı arasında kara bağlantısı kurulmuştur.)

*!! Balkan Savaşları Osmanlı ile Bulgaristan'ın I. Dünya Savaşı'na girmesinde etkili olan ortak sebeptir.*

### ***İtilaf (Anlaşma) Grubu***

1-İngiltere

2-Fransa

3-Rusya

4-İtalya

5-Japonya

6-Sırbistan ( *Savaştan sonra Yugoslavya'nın çatısı altında siyasi varlığı sona erdi*)

7-Romanya ( *Rusya'nın baskıları ve Avusturya topraklarındaki emellerinin bir sonucu olarak savaşa girdi*)

8-Belçika ( *Almanya'nın Fransa'ya saldırırken Belçika üzerinden geçmesi, Belçika'yı savaşın içine çekti.*)

9-Karadağ ( *Savaştan sonra Yugoslavya çatısı altında siyasi varlığı sona erdi.*)

10-Yunanistan ( *Savaşın başlangıcında, gidişatında ve sonucunda önemli bir etkisi olmayan Yunanistan; savaşa en son katılan devlettir.*)

11- Portekiz

12- ABD ( *ABD Almanya'nın ticaret ve yolcu gemilerini batırması ve ABD ile arasında gerginlik bulunan Meksika ile işbirliği yapması üzerine 2 Nisan 1917'de savaşa katıldı. ABD'in savaşa girmesiyle savaşın dengesi itilaf lehine bir şekil aldı. Savaşın başlangıcında etkili olmayan ABD savaşın sonucunda etkili olmuştur. ABD savaşa girerken Wilson*

*Prensiplerini yayınladı. ABD'nin savaşa girmesi savaşın süresinin kısılmasında, savaşın İtilaf Devletleri lehine sonuçlanmasında, Rusya'nın savaştan çekilmesinden dolayı oluşan boşluğun doldurulmasında etkili oldu. ABD savaşa girmekle tarafsızlık politikasını da bozmuş oldu.)*

### 13-Brezilya

#### **Almanya'nın Osmanlı Devletini Yanına Çekmek İstemesinin Nedenleri**

Almanya, Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan faydalanarak şunları gerçekleştirmek istemiştir:

*Savaşı Orta Doğu'ya kaydırarak Avrupa'da rahatlamak*

*Rusya'nın dikkatini Avrupa dışına çekmek*

*İngilizlerin sömürge yollarını kesmek (Süveyş Kanalı...)*

*Rusya ile İtilaf devletlerinin bağlantılarını kesmek (Boğazlar...)*

#### **Osmanlı Devleti'nin halifelik gücünden faydalanarak;**

1-Sömürgelerdeki Müslümanları İngiltere ve Fransa'ya karşı kışkırtmak

2-Rus hâkimiyeti altında yaşayan Müslüman Türkleri Rusya'ya karşı kışkırtmak

Çok iyi teçhiz edilip hazırlandığı takdirde Osmanlı ordusunun savaşabileceğine inanan Almanya'nın gerek bu beklentisi; gerekse Osmanlı Devleti'nin jeopolitik durumuna yönelik olan beklentisi büyük oranda gerçekleşti. Fakat, Almanya, halifelik müessesesinden umduğunu bulamadı.

!! Almanya Osmanlı Devleti'ne ait olan Musul-Kerkük petrollerinden de faydalanmak istemiştir.

#### **Osmanlı Devletinin Savaşa Giriş Nedenleri**

1-Son dönemlerde kaybettiği toprakları geri almak.

2-Siyasi yalnızlıktan kurtulmak (İtilaf grubu savaş esnasında Osmanlı Devleti'nin yükünü çekmemek ve Rusya'yı küstürmemek için Osmanlı Devleti'ni yanlarına almamışlardır.)

3-İttihat ve Terakki Partisinin; karşı grupla ittifak yapamaması, Almanların başarılı olacağını düşünüp, Alman desteğiyle ülkenin kalkınabileceği düşüncesi

4-Kapitülasyonlar ve dış borçlar nedeniyle artan İngiliz ve Fransız baskısından kurtulmak.

5-2 Ağustos 1914'te Almanya ile Osmanlı arasında gizli bir antlaşma yapılması

6-19 Ağustos 1914'te Bulgaristan ile Osmanlı arasında bir dostluk antlaşması imzalanması

7-Turan imparatorluğu kurma fikri (Enver Paşa Osmanlı bayrağı altında bütün Türk-İslam dünyasını birleştirmeyi hayal ediyordu.)

8-Almanya'nın savaşı kazanacağına inanılması

9-Yunan "*megalo idea*"sını sonuçsuz bırakmak

10-Almanya ile gizli ittifak yapılmış olması.

11-Rus, İngiliz ve Fransız sömürgelerindeki Türk ve İslam ülkelerinin istiklale kavuşturulacağı düşüncesi

### **Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesi**

İngilizlerden kaçan Goeben ve Breslav adlı Alman gemileri Osmanlı Devletine sığınmıştır. Osmanlı Devleti bu gemileri satın aldığını açıklamış Yavuz ve Midilli isimlerini vermiştir. Ancak gemilerin Rusya'nın Sivastapol ve Odesa limanlarını bombalamaları üzerine Osmanlı Devleti savaşa girmek zorunda kalmıştır.

Rusya, İngiltere ve Fransa Osmanlı devletine savaş açınca; Osmanlı Devleti de 14 Kasım 1914'te Kutsal Cihat ilan etmiştir.

### **Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle**

1-Yeni cepheler açılmıştır.

2-Savaş daha geniş alana yayılmış ve uzamıştır.

3-Almanya ve müttefikleri avantaj sağlamıştır.

4-İngiltere Kıbrıs'ı kendi topraklarına kattığını açıklamıştır.

5-Savaş Ortadoğu'ya kaymıştır.

6-Almanya Avrupa'da rahatlamıştır.

7-Gizli antlaşmalar gündeme gelmiştir.

8-İngiliz sömürge yolları tehlike altına girmiştir.

9-Rusya'nın İtilaf devletleri ile bağlantısı zedelenmiştir.

### **Osmanlı Devleti'nin Savaş Öncesi Durumu**

1-Osmanlı Devleti İttihat ve Terakki Partisi tarafından yönetilmekteydi.

2-Ordu Almanya'nın desteği ile modernize edilmeye çalışılmaktaydı.

3-Suriye, Filistin, Irak, Lübnan ve Hicaz Osmanlı Devleti'nin elindeydi.

4-Ege Adalarının durumu belirsizdi.

5-On İki Ada hâlâ İtalya'nın elindeydi.

6-Kıbrıs, İngiltere'nin elindeydi.

7-Balkan Savaşlarından çıkan Osmanlı Devleti savaşa hazır değildi.

### **İtilaf Grubunun Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesini İstememe Nedenleri**

1-Savaşın alanının genişleyecek olması.

2-İngiliz sömürge yollarının tehlikeye girecek olması.

3-Rusya ile İtilaf devletlerinin bağlantılarının kesilecek olması

4-Şark meselesinin karışık bir ortama gelecek olması

5-Sömürgelerdeki Müslümanların İngiltere ve Fransa'ya isyan etme ihtimalinin olması.

## **I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ**

Trablusgarp ve Balkan savaşlarından yıpranmış olarak çıkan Osmanlı Devleti savaşın başında tarafsızlığını ilan etmiş, Boğazları kapatmış, seferberlik ilan etmiş (Seferberlik ilanı devletin savaşa gireceğinin bir habercisi sayılabilir.) ve kapitülasyonları da tek taraflı olarak kaldırmış; ayrıca meclisi tatil etmiştir.

Kapitülasyonların kaldırılmasına en büyük tepki Almanya ve Avusturya-Macaristan'dan gelmiştir. İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nin ittifak tekliflerini kabul etmedikleri gibi kapitülasyonların kaldırılmasına da önemli bir tepkide bulunmamıştır.

İttifak teklifi İngiltere ve Fransa tarafından reddedilen Osmanlı Devleti Almanya'ya daha fazla yakınlaşmıştır. Almanya da bu durumu değerlendirerek Osmanlı Devleti'ni kendi yanına çekme gayretini artırmıştır.

Savaş başladıktan sonra İngilizlerin önünden kaçan Goeben ve Breslav isimli Alman gemilerini Osmanlı Devleti; uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen, Marmara'ya aldı. Bu gemilerin İngilizlerin Osmanlı Devleti'nden parasını aldığı halde, Osmanlı siparişi olan Sultan

Osman ve Reşadiye gemilerine karşılık satın alındığı bildirildi. 11 Ağustos 1914’de meydana gelen bu olay halka da kabul ettirildi. Fakat halk devletin savaşa gireceğinden habersizdi.

Yavuz ve Midilli adları verilerek Türk bayrağı çekilmiş olan Alman gemileri, Enver Paşa’nın emri ile Alman komutan Amiral Souchon komutasında Karadeniz’e çıkarıldı. Bu gemiler 28-29 Ekim 1914 gecesini Rusya’nın Odesa ve Sivastopol limanlarını bombaladılar. Bunun üzerine Rusya Osmanlı Devleti’ne 1 Kasım 1914’de savaş ilan etti. Resmi tarafsızlığını 12 Kasım 1914’e kadar koruyan Osmanlı Devleti; bu tarihte Rusya’ya savaş ilan etti.

### ***Osmanlı Devleti’nin Savaştığı Cepheleer***

#### ***1-Kafkas cephesi:***

##### **Cephenin Açılma Sebepleri:**

- 1-Başlamış olan Rus taarruzunu durdurmak
- 2-Bakü petrol bölgelerini el geçirme düşüncesi
- 3-Orta Asya Türk dünyası ile irtibatlaşarak Rusya’yı zor duruma düşürmek
- 4-İngiltere’nin Hint sömürge yollarını kesmek
- 5-Enver Paşa’nın Turan imparatorluğu kurma fikri
- 6-Avrupa’da rahatlamak isteyen Almanya’nın Osmanlı Devleti’ni kışkırtması.

*1 Kasım’da harekete geçmiş olan Rus birliklerine karşı Osmanlı 22 Aralık’ta harekete geçti. Osmanlı Devleti’nin Ruslar karşısında Azapköy ve Köprüköy savaşlarında kazandığı başarılar geçici oldu. Bölgeye yardım getiren geminin Ruslar tarafından batırılmasından dolayı desteksiz kalan Osmanlı askeri, Rusya’nın teknik üstünlüğü ve bölgenin ağır kış şartları karşısında büyük bir mağlubiyet aldı. Erzurum, Erzincan, Bitlis, Muş, Van ve Trabzon Rusların eline geçti.*

*Çanakkale Savaşlarından sonra Kafkas cephesine atanan Mustafa Kemal Paşa 1916’da Muş ve Bitlis’i Ruslardan geri aldı.*

*Rusya’da Bolşevik İhtilali’nin başlaması (Ekim 1917) Kafkas Cephesinde Osmanlı lehine sonuçlar ortaya çıkarmış; Ruslarla Osmanlı arasında 15 Aralık 1917’de Erzincan Mütarekesi;*

*Ruslar ile İttifak devletleri ve Osmanlı arasında 3 Mart 1918 ise Brest-Litowsk Antlaşması imzalanmıştır.*

### **Brest Litovsk Antlaşması(3 Aralık 1918)**

Rusya Kafkas cephesini terk ederek Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne geri verdi.

### **Önemi:**

*1-Kafkas, Galiçya, Makedonya ve Romanya cephesi kapandı*

*2-Berlin Antlaşması ile kaybedilen Elviye-i Selase Rusya'dan geri alındı*

*3-Osmanlı askerî yönden rahatladı*

*4-İtilaf bloğu sarsıldı.*

### **Açıklamalar:**

*1-Brest-Litowsk Antlaşması'nı İtilaf Devletleri onaylamadı.*

*2-Ruslar Kafkaslardan çekilince; Gümrü civarında, İngilizlerin desteğiyle Ermeni Devleti kuruldu.*

*3-Türkler antlaşmadan sonra geçici olarak Hazar'a kadar ilerlemiştir.*

*4-Ruslar Elviye-i Selase'de plebisit yapılmasını istemiştir.*

### **Kafkas Cephesinin Özellikleri:**

*1-Osmanlı Devleti'nin savaştığı ilk taarruz cephesidir.*

*2-Osmanlı Devleti, mağlup olduğu halde, bu cephede toprak kazandı.*

*3-Ruslar tarafından Osmanlı Devleti'ne karşı kullanılmaya çalışıldığından dolayı; bölgedeki Ermeniler 14 Mayıs 1915'de çıkarılan tehcir kanunu ile Suriye bölgesine gönderildi.*

### **2- Kanal Cephesi:**

#### **Cephenin Açılma Sebepleri:**

*1-İngiltere'nin Hint sömürge yollarını kontrol altına almak.*

*2-Mısır'ı İngiltere'den geri almak.*

*3-İslam âlemini İngilizlere karşı harekete geçirmek.*

*4-Almanya'nın telkinleri.*



*Cemal Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu İngilizler karşısında tutunamayarak Filistin'e çekilmiştir.*

#### **Kanal Cephesinin Özellikleri:**

- 1-Osmanlı Devleti'nin ikinci taarruz cephesidir.
- 2-Osmanlı Devleti'nin ilk kapanan cephesidir.
- 3-Türk ordusu Tih sahrasında sıcaktan askerlerinin büyük çoğunluğunu kaybetmiştir.
- 4-İngilizler deniz yoluyla sömürgelerinden yardım almıştır.
- 5-Cephe 14 Ocak 1915'de açılmıştır.
- 6-Osmanlı Devleti'ne Almanlar destek göndermiştir.
- 7-Cephenin açılmasında bölgenin jeopolitik özelliği etkili olmuştur.
- 8-Osmanlı Araplardan beklediği yardımı alamamıştır.

#### **3-Irak cephesi:**

##### **Açılış Sebepleri:**

- 1-İngilizler, Hint Deniz yolunun güvenliğini sağlayarak bölgedeki Alman tehlikesini ortadan kaldırmak istemiştir.
- 2-İngilizler Musul-Kerkük petrollerini ele geçirmek ve Kuzeye çıkararak Rusya'ya yardım etmek istemiştir.
- 3-İngilizler Almanların Orta Doğu'daki etkisini kırmak istemiştir.

*!! Çanakkale Cephesi'nin açılış sebeplerinden biri de Rusya'ya yardım etmektir.*

#### **Cephenin Özellikleri:**

- 1-İngilizler 24 Kasım 1915'de Ktesifon; 29 Nisan 1916'da Kutülamare'de Türklere mağlup olmuş ve İngiliz General Towsend Türklere esir olmuştur.
- 2-İngilizler, 17 Mart 1917'de Bağdat'a girmeyi başarmıştır.

#### **4-Çanakkale Cephesi:**

İtilaf devletleri tarafından açılmıştır.

##### **Açılma nedenleri:**

- 1-İstanbul ve boğazları ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni saf dışı bırakmak

Savaşın alanını daraltmak ve süresini kısaltmak

2-Rusya'ya askeri ve ekonomik yardım götürmek

3-Savaşı kısa zamanda sonuçlandırmak

4-Balkan uluslarını savaşın içine çekmek

#### **İtilaf Devletlerinin Balkanları Savaşa Sokma Nedenleri:**

a-Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısını kesmek.

b-Rusya ile karadan bağlantı kurmak.

c-Avusturya'yı Balkanlarda zor duruma düşürmek.

*İtilaf Devletleri, bu cephede başarılı olunduğu takdirde, Balkan devletlerinin bu başarıdan cesaretlenerek Osmanlı Devleti ve Avusturya'dan pay almak için harekete geçebileceklerini tahmin ediyordu.*

5-Osmanlı ordularının Kafkas ve Kanal cephelerinden çekilmesini sağlamak

6-Balkanlarda yeni cephe açarak ittifak devletlerinin birbirine olan irtibatını zayıflatmak.

7-İngiltere'ni Kanal Cephesindeki yükünü hafifletmek.

8-İngiliz sömürge yollarının kontrolünü sağlamak

9-Osmanlı ile Almanya'nın bağlantılarını kesmek.

10-Rus buğdayının Avrupa'ya naklini sağlamak.

İngiliz ve Fransız donanmalarının saldırısıyla 19 Şubat 1915'te denizde başlayan savaş 18 Mart 1915'de Osmanlı Devleti'nin zaferi ile sonuçlanmış (Seddülbahir ve Kumkale başarısı); 25 Nisanda başlayan kara savaşları da ittifak devletlerinin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır.

Bu başarılarda; askerlerine “Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” diyen, XIX. tümen komutanı Mustafa Kemal'in Anafartalar, Conkbayırı ve Arıburnu'nda kazandığı başarılar etkili olmuştur.

*!! Nusret mayın gemisinin boğaza döşediği mayınlar da Osmanlı Devleti'nin başarılı olmasında etkili olmuştur.*

#### **Sonuçları:**

1-I. Dünya Savaşı uzadı.

2-Rusya'ya yardım götürülemediğinden dolayı Rusya'da artan ekonomik kriz Bolşevik ihtilaline zemin hazırlandı.

3-İngiltere ve Fransa itibar kaybetti ve büyük zarar gördü.

4-İttifak devletleri safında Sırbistan ve Yunanistan'a karşı savaşa giren Bulgaristan Osmanlı ile Almanya arasında kara bağlantısı kurdu. (*Bulgaristan Rusya'nın başarılı olarak Balkanlar'a inmesini de istemiyordu.*)

5-Türk ulusunun kendine olan güveni arttı. Bu güven Millî Mücadeleye taşındı

6-Yaklaşık yarım milyon insan hayatını kaybetti

7-Askerlerine “*Ben size Taarruzu değil ölmeyi emrediyorum*” diyen 19.Tümen Komutanı Mustafa Kemal Paşa bu cephede kazandığı başarılarla tanınmış, generalliğe terfi etmiş ve Millî Mücadelede önder olarak kabul edilmiştir.

8-Osmanlı Devleti'nin saygınlığı arttı.

9-İngiliz ve Fransız donanmalarının da mağlup olabileceği görüldü

10-Sömürge altındaki milletler cesaretlenmiştir.

11-Yunanistan ve Romanya'nın savaşa girip girmeme konusundaki tereddütleri artmıştır.

12-İngiltere ve Fransa'nın boğazlara saldırmasını çıkarlarına uygun bulmayan Rusya'nın; boğazlar kendisine terk edilmediği takdirde Almanya ile barışacağını ileri sürerek İngiltere ve Fransa'yı tehdit etmesi, ilk defa gizli antlaşmaları gündeme getirdi.

#### **Cephenin Özellikleri:**

1-Osmanlı Devleti'nin zaferi ile sonuçlanan tek cephe.

2-İstanbul'u tehdit eden tek cephe.

3-Saldırının İstanbul'u tehdit etmesi Türk milletinin savunma azmini artırmıştır.

4-Mustafa Kemal savaş esnasında albay; savaş sonrasında ise general olmuştur.

#### **Hicaz ve Yemen cephesi:**

Osmanlı Devleti; bu cephede kutsal yerleri korumak için savaşmış; ancak Arapların İngilizlerle beraber hareket etmesinden dolayı başarılı olamamıştır. İngilizlerin 1917'de Akabe'yi ele geçirmeleri sonucunda bölgedeki Osmanlı hakimiyeti sona ermiştir.

#### **Cephenin Özellikleri:**

1-Araplar arasında Milliyetçiliğin güçlendiği ve İslamcılığın iflas ettiği görülmüştür.

#### **Açıklamalar:**

1-Fahrettin Paşa'nın Medine savunması meşhurdur.

2-I.Dünya Savaşından sonra Arap bölgelerinde İngiltere ve Fransa mandater sistemler kurmuştur.

### ***Filistin ve Suriye cephesi:***

Kanal harekâtının başarısız olması üzerine karşı taarruza geçen İngilizler Kudüs'ü Osmanlı Devleti'nden almıştır. İngiliz ilerleyişi Mustafa Kemal Paşa tarafından Halep'in kuzeyinde durdurulmuştur.

Cephenin genel komutanı Alman Liman Von Sanders idi. Mondros Mütarekesi imzalanınca; Yıldırım Orduları Komutanlığı Liman Von Sanders'ten alınarak Mustafa Kemal'e verilmiştir. Mustafa Kemal, bundan sonra bölgede savunma tedbirleri almaya başladıysa da; İstanbul'a geri çağırılmıştır.

### **Cephenin Özellikleri:**

1-I.Dünya savaşı esnasında Mustafa Kemal'in savaştığı son cephe.

2-Bu cephe savaşları sürerken, Mondros Mütarekesi imzalandı.

3-Mustafa Kemal'in mütareke sonrasında Türk ordusunu hızlı bir şekilde Anadolu'ya çekmesi, mütareke gereğince İtilaf devletlerine teslim edilmesi gereken Türk askerinin, teslim olmasını önledi ki bu askerler Kurtuluş Savaşının askeri gücünü oluşturdu.

*!! Bu cepheye İtalyanlar ve Fransızlar da asker göndermiştir.*

### ***Galiçya-Makedonya-Romanya Cephesi:***

Osmanlı Devleti bu cephelerde müttefiklerine yardım etmek ve Makedonya üzerinden geçen ve Almanya ile kara bağlantısını sağlayan demir yolu-nun güvenliğini sağlamak için savaşmıştır.

Osmanlı Devleti bu cephelerde Rus, Sırp, Romen ve Fransız güçlerine karşı savaşmıştır. Brest Litovsk Antlaşması ile bu cephe kapanmıştır. Bu cephe Osmanlı Devleti'nin toprakları dışında savaştığı tek cephe.

### **Osmanlı Devletini Paylaşma tasarıları (Gizli Antlaşmalar)**

#### **Gizli Antlaşmaların Yapılma Sebepleri:**

1-Şark meselesini (Osmanlı ülkesini paylaşma meselesi) halletmek.

2-İtilaf bloğunun birlik ve istikrarını sağlamak

3-Savaştan sonra Osmanlı Devleti'ni paylaşma konusunda anlaşmazlığa düşmemek

4-İtalya'yı İtilaf bloğuna katmak.

5-Rusya'yı İtilaf bloğunda tutmak

### **1-Boğazlar Antlaşması (Mart-Nisan 1915):**

Çanakkale Savaşı esnasında Rusya boğazlar konusunda tedirginleşince; İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan antlaşma ile boğazlar ve çevresi Rusya'ya bırakılmıştır.

#### **Antlaşmanın Önemi:**

1-Rusya'nın Almanya tarafına geçmesi önlendi

2-Gizli antlaşmalar başladı

3-İngiltere ve Fransa ilk defa Rusya'nın boğazlar konusundaki isteklerini kabul etti.

*!! Rus Çarlığı yıkıldıktan sonra; tekrar yapılan gizli antlaşmalar sonucunda boğazlar bölgesinin yönetiminin İtilafların ortak kontrolünde olmasına karar verildi.*

### **2-Londra Antlaşması (26 Nisan 1915):**

Bu antlaşma İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalandı.

İtalya'ya 12 Ada ve Antalya bırakıldığı gibi; İtalya'ya, Osmanlı Devleti'nin Libya üzerindeki halifelik haklarının da kaldırılacağı vaat edildi. Bu antlaşma sonucunda İtalya İtilaf bloğuna geçti.

### **3-Sykes-Picot (1916):**

Bu antlaşma İngiltere ile Fransa arasında imzalanmıştır.

1-Musul hariç, Irak İngiltere'ye bırakıldı

2-Adana, Antakya, Lübnan ve Suriye kıyıları Fransa'ya bırakıldı.

3-Musul, Ürdün ve Suriye'nin bir kısmında Arap krallığının kurulması ve bu devletin Fransa ile İngiltere'nin ortak denetiminde olması kararlaştırıldı.

4-Filistin'de, Rusya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Şerif Hüseyin tarafından kararlaştırılarak, uluslararası bir yönetimin kurulması kararlaştırıldı.

5-Hicaz'ın serbest bölge olması kararlaştırıldı.

*Bu antlaşma ile Arap bölgeleri (Orta Doğu) paylaşılmıştır.*

### **4-Petrograd Protokolü:**

Bu antlaşma Rusya, Fransa ve İngiltere arasında imzalandı. Rusya'ya, İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu çıkarlarını kabul etmesine karşılık boğazlar bölgesine ek olarak Trabzon'a kadar Doğu Karadeniz, Erzurum, Van ve Bitlis verildi.

### **5-Mc Mahon (1916):**

İngiltere'nin Mısır valisi ile Şerif Hüseyin arasında imzalanmıştır. Şerif Hüseyin'e bağımsız bir Arap devleti vaat edilmiştir. Arapları Osmanlı Devleti'ne karşı savaştırmak isteyen İngilizler bu tür gizli antlaşmalarla amaçlarına ulaşmıştır.

### **6-Saint Jean de Maurienne (19 Nisan 1917):**

Bu antlaşma İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır.

On İki Ada, Antalya, İzmir, Aydın ve Muğla İtalya'ya bırakılmıştır. İngiltere; İzmir'in İtalya'ya verilmesini Rusya istemeyeceğinden dolayı; bu antlaşmanın geçerli olabilmesini, Rusya'nın antlaşmayı imzalamasına bağlamıştır. Rusya kısa bir süre sonra savaştan çekildiği için bu antlaşma Rusya tarafından imzalanamamıştır.

Paris Konferansında İzmir'i Yunanistan'a bırakmak isteyen İngiltere'ye İtalya karşı çıkınca; İngiltere Saint Jean de Maurienne Antlaşması'nın geçersizliğini ileri sürmüştür.

#### **Gizli Antlaşmaların Önemi:**

*1-İtilaf devletleri aralarında çıkar birliği sağlamışlardır.*

*2-Savaş daha bitmeden, Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.*

*3-Bu antlaşmalar Mondros Mütarekesi'nin ağır şartlar taşımasında etkili olmuştur.*

*4-İtilaf devletleri aralarındaki birlik ve bütünlüğü güçlendirmişlerdir.*

*5-Gizli antlaşmalar İtilaf devletlerinin zaferden emin olduğunu gösterir.*

#### **Gizli Antlaşmaların Özellikleri:**

1-Şark meselesini halletmeye yöneliktirler

2-Osmanlı toprakları paylaşılmıştır.

3-İtilaf Devletleri çıkar birliği sağlamıştır.

4-Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesinin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir.

#### **Açıklamalar:**

1-Yunanistan gizli antlaşmalara katılmadığı halde; savaştan sonra toplanan Paris Konferansı'nda İzmir ve civarını alarak Osmanlı Devleti'nin paylaşımına açıkça katılmıştır.

2-Rusya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan çekildiğinden dolayı; savaştan sonra Osmanlı Devleti'nin paylaşımına katılamamıştır.

3-İtalya gizli antlaşmalara katıldığı halde; savaştan sonra antlaşmalardan umduğunu bulamamış; ki bu durum İtalya ile İngiltere ve Fransa'nın arasını açmıştır.

4-Gizli antlaşmaları dünyaya ilk defa Çarlık Rusya'sını, İngiltere, Fransa ve İtalya'yı dünya kamuoyuna kötü göstermek isteyen Bolşevikler duyurmuştur.

5-Wilson İlkeleri gizli antlaşmaları hukuken geçersiz saymıştır.

6-İngiltere ve Fransa ABD ile çelişkiye düşmeden gizli antlaşmaları uygulayabilmek için, Paris Konferansında mandater sistem düşüncesini ortaya attılar. Mondros Mütarekesi'ne 7 ve 24. maddeleri koydular. Azınlıkları Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırttılar.

7-Mondros Mütarekesi'nden sonra başlayan işgaller, genelde, gizli antlaşmalar doğrultusunda oldu

**8-**Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine; Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmasına; Ermenilerin koruyuculuğunun ABD'ye verilmesine ve Boğazlar üzerinde ortak yönetim kurulmasına karar verildi.

**9-**Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile gizli antlaşmalar uygulamaya girdi.

**10-**İşgal güçleri gizli antlaşmaları daha rahat uygulayabilmek için Mondros Mütarekesi'ni işlerini kolaylaştıracak şekilde hazırladılar.

### **Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918)**

ABD Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson I. Dünya Savaşı sonrasında yapılacak barışın esaslarını yayınladığı on dört ilke ile açıklamış, İtilaf devletleri de ABD'yi yanlarında tutmak istediklerinden dolayı bu ilkeleri kabul ettiklerini bildirmişlerdir.

ABD başkanı Wilson, savaştan sonra barışın devam etmesini bir daha böyle büyük savaşların çıkmamasını istiyordu.

### **İlkeler:**

**1-**Galip devletler yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı almayacak.

*1-Bu madde yeni sömürgeler oluşmasına karşıdır.*

*2-Mağlup devletlerin mütareke imzalamasını hızlandırmıştır.*

*3-Savaştan sonra imzalanan antlaşmalar bu maddeye uymamıştır.*

**2-**Devletlerarası antlaşmalarda açık diplomasi esası uygulanacak.

*Gizli antlaşmalar hukuken geçersiz sayılmıştır.*

**3-**Karasuları dışındaki denizlerde tam serbestlik sağlanacak

**4-**Uluslararası ekonomik engeller kaldırılacak ve devletler arasında eşitlik sağlanacak

**5-**Silahlanmanın azaltılması yolunda karşılıklı güvenceler verilecektir.

*İlk silahsızlanma çağrısıdır.*

**6-**Rusya, Belçika, Romanya,İtalya,Sırbistan,Karadağ ve Romanya'nın sınırları tekrar saptanacak

**7-**Devletlerarası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözecek uluslararası bir örgüt kurulacak

Milletler Cemiyeti'nin kurulması istenmiştir. Bu cemiyet Paris Konferansında kurulmuştur. Bu madde Wilson Prensiplerinin uyulan tek maddesidir. Savaş uluslararası meselelerin çözülmesinde araç olmaktan çıkarılmak istenmiştir.

**8-Boğazlar** bütün ulusların ticaret gemilerine açık olacak.

**9-Osmanlı İmparatorluğu'nda** Türklerin oturduğu bölgelerin egemenliği sağlanacak; diğer bölgelerdeki uluslara da kendilerini geliştirme hakkı verilecektir.

Osmanlı Devletinin devam edeceği, fakat parçalanacağı vurgulanmıştır. Bu madde Mondros Mütarekesi'nden sonra Anadolu'da başlayan işgallerin hukuk dışı; bu durum karşısında Türk Kurtuluş Savaşının ise hukuka uygun olduğunu gösterir. Bu madde azınlıklar için ilham kaynağı olmuştur.

**10-Alses Loren** Fransa'ya geri verilecektir.

Bu madde “*savaştan sonra mağlup devletlerden toprak alınmayacaktır*” maddesi ile çelişmektedir.

### **Wilson Prensiplerinin Önemi:**

**1-İttifak grubu** mütareke imzalama konusunda cesaretlendi(Savaşın bitişi hızlandı)

**2-Çok uluslu imparatorlukların** parçalanması ön görüldü

**3-Wilson İlkeleri** İtilaf Devletlerinin çıkarlarına ters düşmüştür. Bu nedenle kabullenmiş gibi göründükleri bu ilkeleri kendi çıkarları doğrultusunda yorumlamışlardır. İttifak devletleri ise bu ilkeleri barışın anahtarı olarak görüp benimsemişlerdir.

**4-Savaştan sonra** prensiplerine uyulmadığını gören ABD belli bir dönem Avrupa siyasetinden çekildi.

**5-İmzalanan antlaşmalarda** prensiplere uyulmadı

**6-Kurtuluş Savaşı ve II. Dünya Savaşı'nın** çıkması Wilson Prensipleri'nin amacına ulaşmadığını gösterir.

### **Savaşı Bitiren Ateşkes Antlaşmaları**

**1-Bulgaristan :** (Selanik-29 Eylül 1918)

**2-Osmanlı :** (Mondros-30 Ekim 1918)

**3-Avusturya :** (Villa gusti-3 Kasım-1918)



#### **4-Almanya : (Redhondes-11Kasım-1918 )**

##### **Açıklamalar:**

- 1-Almanya'da 9 Kasım 1918'de cumhuriyet ilan edildi.
- 2-Avusturya'nın savaştan çekilmesinde kendisine bağlı azınlıkların isyan etmeleri etkili oldu.
- 3-Romanya, Rusya savaştan çekilince savaştan çekildi
- 4-Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi Osmanlı D. ile Almanya'nın kara bağlantısını kesti.

### **MONDROS MÜTAREKESİ (30 EKİM 1918)**

#### **Osmanlı Devleti'nin Mütarekeyi İmzalama Sebepleri:**

- 1-Osmanlı Devleti'nin savaşacak gücünün kalmaması
- 2-Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi sonucunda Osmanlı ile Almanya'nın kara bağlantısının kesilmesi
- 3-Wilson Prensiplerinden cesaret alınması
- 4-Güney cephelerinin çökmesi
- 5-Savaş taraftarı olan İttihat ve Terakki Partisi'nin ülkeyi terk etmesi sonucunda başa Hürriyet ve İtilaf Fırkasının gelmesi.

Mondros Mütarekesi; 30 Ekim 1918'de Osmanlı adına Bahriye Nazırı Rauf Orbay ile İtilaf Devletleri adına İngiliz Amirali Caltrop arasında Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda Agamemnon Zırhlısı'nda imzalanmıştır.

#### **Bazı Maddeleri (Tamamı 25 maddedir):**

1-Anlaşma devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıktığında istedikleri stratejik bir bölgeyi işgal edebilecektir.(7.Madde)

a- Mütarekenin en önemli maddesi 7. maddedir.

b-Bu madde İtilaf Devletlerinin Anadolu'da yaptıkları işgallerin hukuki dayanağı olmuştur.

c-İtilaf Devletleri bu maddeyi ateşkese koyarak Wilson ilkelerine ters düşmekten kurtulmuşlardır.

4-Bu madde Osmanlı ülkesini işgale açık hale getirip ülke bütünlüğünü bozmuştur.

**2-**Doğu Anadolu'da altı ilde (*Vilayet-i Sitte: Erzurum, Van, Elazığ, Sivas, Bitlis, Diyarbakır*) bir karışıklık çıktığında İtilaf Devletleri bu illerin herhangi birini işgal edebilecektir.(24.Madde)

*Bu madde anlaşma devletlerinin Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermeni Devleti kurma projelerinin en önemli göstergesidir.*

**3-**Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması dışındaki Osmanlı orduları terhis edilecek; ayrıca orduya ait cephane, taşıtlar ve donanma anlaşma devletlerine bırakılacaktır.

*Böylece Osmanlı Devleti yapılacak işgaller karşısında savunmasız hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu madde Anadolu'nun işgal edileceğini gösterir.*

**4-**İran ve Kafkasya'daki Osmanlı birlikleri geri çekilecek. Kuzey Afrika ve Orta Doğu da bulunan Osmanlı askerî birlikleri en yakın itilaf devletine teslim olacaktır.

**5-**Ermenilerle İtilaf Devletlerinden alınan esirler serbest bırakılacak; Türk esirler İtilaf Devletlerinin denetiminde kalacaktır.

*Bu durum devletlerin eşitliği ilkesine aykırıdır.*

**6-**Haberleşme ve Ulaşım ait bütün araç-gereçler anlaşma devletinin denetiminde bırakılacaktır.

*a-Böylece, işgalci devletlere karşı topyekûn bir mücadelenin Türkler tarafından başlatılması engellenmeye çalışılmıştır.*

*b-Bu durum bölgesel direniş hareketlerinin vatanın bütününe yönelik hale getirilmesini kısa bir için de olsa geciktirmiştir.*

*c-Bu madde işgallerin başlayacağını gösterir.*

**7-**Limanlar, Toros Tünelleri, tersaneler ve demir yolları anlaşma devletlerine bırakılacak

**8-**Anlaşma devletleri akaryakıt ve kömür ihtiyaçlarını Osmanlı devletinden karşılayacak ve bu maddeler ihraç edilmeyecektir.

*Anlaşma devletleri bu tür maddelerle Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını ortadan kaldırmış ve Osmanlı Devleti'ni ekonomik bakımdan kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışmışlardır.*

**9-**Boğazlar İtilaf devletlerinin işgalinde olacaktır.

*Bu madde Osmanlı Devleti'nin boğazlar üzerindeki egemenliğini sona erdirdiği gibi; İstanbul'u güvenliksiz hale getirdi ve Anadolu ile Rumeli'nin bağlantısını kesti.*

**10-**Batum işgal edilecektir.

*İngiltere bu madde ile Kafkasya'yı işgal ederek Osmanlı ile Rusya'nın bağlantısını kesmek istemiştir.*

**11-**Osmanlı Devleti, ittifak grubu ile ilişkilerini kesecektir.

### **Mondros Mütarekesi'nin Önemi:**

- a**-Osmanlı Devleti İtilaf devletlerine teslim olmuştur.
- b**-Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.
- c**-Gizli antlaşmaların uygulama safhası başlamıştır.
- d**-Millî cemiyetler kurulmuştur.
- e**-Mütarekeyi imzalayan Rauf Orbay'ın başarılı profili zedelendi.
  - Mütarekenin imzalandığı tarihte Mustafa Kemal Suriye'dedir.*
  - Gizli antlaşmaların var olması mütarekenin ağır şartlar taşımasında etkili oldu.*

### **Paris Konferansı (18 Ocak 1919)**

İtilaf Devletleri yenilen devletlerle imzalanacak barış antlaşmalarının şartlarını tespit etmek ve bozulan dengeleri kendi lehlerine kurmak için Paris'te bir barış konferansı toplamıştır. Bu konferansa 32 Devlet katılmıştır. Konferans İngiltere ve Fransa'nın etkisi altında kalmıştır. Paris'te ilk olarak Milletler Cemiyetinin kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak ABD diğer konularla fazla ilgilenmemiş ve inifrat (yalnızlık) politikasına geri dönmüştür.

En fazla tartışılan mesele Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşma olmasına rağmen; aralarında çıkar çatışmasına düşen galipler Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşmayı karara bağlayamamışlardır.

Batı Anadolu'nun kendisine bırakılması için çaba harcayan Yunanistan konferansa Batı Anadolu'da Rumların çoğunlukta olduğunu gösteren ve İzmir civarında Rumların Türkler tarafından katledildiğini ileri süren sahte raporlar ile geldi. Güçlü bir İtalya'nın Batı Anadolu'da varlığını istemeyen İngiltere Yunanistan'ın verdiği sahte raporları kullanarak İzmir ve civarının Yunanistan tarafından işgal edilmesini Konferansa kabul ettirdi. İtalya ise bu durumdan dolayı konferansı terk etti. İtilaf devletleri arasında ilk çatlak oluştu.

Osmanlı ülkesini milletler prensibine göre bölerek; ilgilendiği bölgeleri mandater sistem aldatmacası ile sömürü sınırları içine almak isteyen İngiltere konferansa Kürt, Ermeni, Rum ve Arapları da davet etti. Bu milletler konferansa İngiliz çıkarlarına hizmet edecek şekilde sahte raporlarla geldiler. İlk defa bu konferans esnasında Doğu Anadolu'da bir Ermeni devletinin kurulmasına karar verildi.

Wilson prensiplerinde kurulması istenen Milletler Cemiyeti ( Cemiyet-i Akvam ) kurulmuştur. Görevi uluslararası anlaşmazlıkları çözümleyerek dünya barışının devamını sağlamak olan bu cemiyet İngiliz çıkarlarına hizmet etmekten başka bir işe yaramamıştır.

Kurtuluş Savaşı ve II. Dünya Savaşının çıkması bu durumu açıkça göstermektedir. Bu cemiyetin iç tüzüğü I. Dünya Savaşı sonucunda imzalanan bütün antlaşmalara konulmuştur. Bu cemiyetin kurulması Wilson prensiplerinin kısmen uygulandığını gösterir.

İngiltere ve Fransa ABD ve dünya kamuoyuna dürüst görünerek sömürgeciliklerini devam ettirebilmek için; yeni kurulan bir devletin büyük bir devlet tarafından Milletler Cemiyeti adına yönetilmesi esasına dayanan Mandater Sistem düşüncesini konferansa kabul ettirdiler. Bu sistem sömürgeciliğin şekil değiştirmiş halidir.

Tamirat adı altında savaş tazminatı alınmasına karar verildi.

### **Barış Antlaşmaları**

***1-Versailles(Versay) (28 Haziran 1919) Versay Antlaşması Almanya ile imzalanmıştır.***

#### **Bazı Maddeleri:**

1-Almanya Alsas bölgesi ve Saar bölgesini Fransa'ya; deniz aşırı bölgelerini İngiltere, Fransa, Belçika ve Japonya'ya bıraktı.

2-Danzig serbest bölge olarak kabul edildi.

3-Almanya Avusturya ile birleşmemeyi garanti etti.

4-Almanya Yugoslavya ve Çekoslovakya'yı tanıdı.

5-Askerlik mecburi olmaktan çıkarıldı

6-Kiel Kanalı ve Alman nehirleri uluslararası hale getirildi.

7-Almanya ekonomik yükümlülöklere uyacağını ve savaş tazminatını vereceğini kabul etti.

#### **Önemi:**

a-İngiltere ve Fransa en güçlü rakibinden kurtuldu

b-Almanya uzun süre savaşamayacak hale getirildi

c-Antlaşma hükümlerini uygun bulmayan Almanya II. Dünya Savaşının çıkmasında etkili oldu

d-Alman sömürgeleri İngiltere, Fransa, Belçika ve Japonya arasında paylaşıldı.

***2-Saint Germain (10 Eylül 1919) Bu antlaşma Avusturya ile imzalanmıştır.***

#### **Bazı Maddeleri:**

a-Avusturya Macaristan, Yugoslavya ve Çekoslovakya'yı tanıdı

**b-**Almanya ile birleşmemeyi garanti etti

**c-**Mağlubiyetin gerektirdiği yükümlülükleri kabul etti.

*!! Avusturya'nın denizle bağlantısı kesildi.*

**3-Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919)**Bu antlaşma Bulgaristan ile imzalanmıştır.

**Bazı maddeleri:**

**a-**Bulgaristan Gümölcine ve Dedeağaç'ı Yunanistan'a; Dobruca'yı Romanya'ya bıraktı.

**b-**Mağlubiyetin getirdiği yükümlülükleri kabul etti.

**c-**Ordu 25.000 ile sınırlandırıldı.

*!! Bulgaristan'ın Ege ile bağlantısı kesildi.*

**4-Trianon (Triyanon)Antlaşması (6 Haziran 1920)**

Macaristan'daki rejim değişikliği nedeniyle bu antlaşmanın imzalanması gecikmiştir. Macaristan bu antlaşma ile bağımsız bir devlet olarak tanınmakla beraber denize çıkışı olmayan küçük bir devlet haline gelmiştir.

*!! Macaristan'a mağlup devlet muamelesi yapılmıştır.*

**Barış Antlaşmalarının Genel Özellikleri:**

Yeni devletler kuruldu **2-**Askeri ve ekonomik sınırlamalar getirildi **3-**Sınırlar değiştirildi.

**İtilaf Grubunun Savaşta Dezavantajları**

**a-**Rusya'nın savaştan çekilmesi

**b-**Sömürgelerde bıkkınlık görülmesi

**c-**Çanakkale'nin geçilememesi

**d-**Osmanlı Devleti'nin savaşı Orta Doğu'ya çekmesi

**e-**Bulgaristan'ın İttifak Grubuna girmesi

**İttifak Grubunun Savaşta Dezavantajları**

**a-**İngilizlerin denizlerde güçlü olması

**b-**İngiltere'nin sömürgelerinden destek alması

**c-**Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin etnik problemlerle uğraşması

**d-**ABD'nin İtilaf Grubunda savaşa girmesi

**e-**İtalya'nın İtilaf Grubuna geçmesi

**Rusya'nın Savaştan Çekilmesinin Sonuçları**

**1-**İngilizler Anadolu için Yunanlıları ön plana çıkarmaya başladı

- 2-Ermenilerin koruyuculuğu ABD'ye verildi
- 3-Gizli antlaşmalar değişti
- 4-Brest-Litowsk Antlaşması imzalandı
- 5-Kafkas, Galiçya, Romanya ve Makedonya cepheleri kapandı
- 6-Osmanlı Kars, Ardahan ve Batum'u geri aldı
- 7-İtilaf bloğunda oluşan boşluk önce İtalya ile sonra ise ABD ile doldurulmaya çalışıldı

## I. DÜNYA SAVAŞININ GENEL SONUÇLARI

- 1-Avrupa'daki mevcut dengele değişti
- 2-Rakiplerini etkisiz hale getiren İngiltere ve Fransa en kazançlı devletler olurken; galipler safında yer alan İtalya ve Rusya hedefledikleri amaçlarına ulaşamamışlardır.
- 3-Osmanlı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalanmış; Çarlık Rusya'sı yıkılmıştır.
- 4-Türkiye, Macaristan, Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya, Letonya, Litvanya ve Ukrayna gibi yeni devletler kurulmuştur.  
*Yugoslavya, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Makedonya ve Slovenya'nın birleşmesi sonucunda kurulmuştur.*
- 5-Cemiyet-i Akvam kurulmuştur(1920)
- 6-Sömürgecilik yerini Manda ve Himayeye bırakmıştır.
- 7-Barış Antlaşmalarında milliyetçilik prensibine dikkat edilmemesi azınlık sorununun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- 8-Merkezi İmparatorlukların parçalanması sonucu Avrupa ve Orta Doğu'da denge boşlukları ortaya çıkmıştır.
- 9-Komünizm, Faşizm, Nazizm gibi, demokratik olmayan, totaliter rejimler ortaya çıkmıştır.
- 10-Sivil savunma düşüncesi ortaya çıkmış; böylece cephe gerisindeki sivil halkın korunması amaçlanmıştır.
- 11-Barış Antlaşmaları devletlerin eşitliği ilkesine aykırı olduğu için sürekli bir barış ortamı sağlanamamış, bu yüzden II. Dünya Savaşı çıkmıştır.

- 12-Bazı devletler ekonomik krizlere girdi
- 13-Ümmetçilik ve Turancılık iflas etti.
- 14-Millîyetçilik güçlendi ve ulusal devletlerin kuruluşu hızlandı
- 15-Deniz altı gemileri önem kazandı
- 16-ABD tekrar içine kapandı
- 17-İngiltere ve Fransa Orta Doğu kaynaklarını ele geçirdi
- 18-Suriye, Irak, Lübnan ve Hicaz Osmanlı Devleti'nden ayrıldı.
- 19-İrak, Suriye, Lübnan ve Filistin'de mandater yönetimler kuruldu.
- 20-İttihat ve Terakki Partisi dağıldı.

#### **Açıklamalar:**

- 1-I.Dünya Savaşında ilk defa tank ve kimyasal silah kullanıldı
- 2-Savaşın sonra sınırlar çizilirken millîyetlerin dağılımı dikkate alınmadığından dolayı savaşın sonra da millîyet olayları devam etti.
- 3-İtalya savaş başlamadan önce Fransa ile gizli antlaşma yaptı
- 4-Paris konferansında Doğu Trakya Yunanistan'a verildi.
- 5-ABD I. ve II. Dünya Savaşının bitmesinde etkili oldu.
- 6-ABD savaşa girerken uluslararası dengede yerini almak istedi.
- 7-ABD savaşa 2 Şubat 1918'de fiilen girdi.
- 8-Savaşın sonra; Almanya'nın güçlenmemesi İngiltere ve Fransa için temel politika oldu.
- 9-Versay, Nöy, Saint Germain ve Triannon antlaşmaları II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile yürürlükten kalktı
- 10-ABD ve Osmanlı savaşın başlamasında etkili olmamıştır.
- 11-Boğazların Osmanlı Devleti'nin elinde olması; Mustafa Kemal'e göre Osmanlı Devleti'ni savaşa sokabilecek stratejik bir etkendi.

**12-**Rusya’da Bolşevik ihtilali çıkınca; Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan bağımsız oldu.

**13-**Ukrayna 22 Ocak 1918’de bağımsız oldu

**14-**Savaştan önce İngiliz sömürgeleri kendisinin 104 katı; Fransız sömürgeleri ise kendisinin 20 katıdır.

**15-**Osmanlı Devleti’ni paylaşmak savaşın başlangıç sebeplerinden değildir.

**16-**Mağlup devletlerin bir daha savaşmaya cesaret edememesi için antlaşmalara ağır maddeler kondu.

**17-**I.Dünya Savaşı’nda Danimarka, Norveç, İsveç, İsviçre ve İspanya tarafsız kalmıştır.

**18-**Osmanlı, ABD, Yunanistan, Bulgaristan, Japonya ve Romanya savaşın başlangıcında etkili olmamıştır.

## **MONDROS MÜTAREKESİ’NE TEPKİLER**

### **A- MİLLİ CEMİYETLER**

#### ***1- Trakya Paşaeli Cemiyeti:***

**a-**Mavri Mira Cemiyetinin Trakya’ya yönelik olarak yürüttüğü bölücü faaliyetlere karşı kurulmuştur.

**b-**İstanbul ve boğazların işgal edilmesi bu cemiyetle Anadolu’nun bağlantısını kesmiştir.

**c-**Bu cemiyet Osmanlı Devleti’nin yıkılması halinde Trakya’da bir cumhuriyet kurmayı planlamaktadır.

**d-**Edirne Kongresini düzenlemiştir.

#### ***2- İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:***

**a-**Ege Bölgesinde Yunanlıların bölücü faaliyetlerine karşı çalıştı.

**b-**2-9 Mart 1919 tarihinde İzmir’de Müdafaa-i Hukuk Kongresini düzenledi.

#### ***3-Kilikyalılar Cemiyeti:***

Adana ve civarının Ermeni ve Fransızlara karşı bütünlüğünü korumak için kuruldu



#### **4-Redd-i İlhak Cemiyeti:**

- a-**İzmir'in işgaline tepki olarak kuruldu
- b-**Balıkesir ve Alaşehir kongrelerini düzenleyerek Ege Bölgesini örgütledi
- c-**Kuva-yı Millîye'yi harekete geçirerek silahlı direniş başlattı.

#### **5-Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti:**

- a-**Orta ve Doğu Karadeniz'deki Rum ve Ermeni faaliyetlerine karşı kuruldu.
- b-**Erzurum Kongresinin toplanmasına yardımcı oldu.
- c-**Erzurum Kongresinde Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile birleşti.

#### **6-Millî Kongre Cemiyeti:**

- a-**İstanbul'da kuruldu
- b-**İlk defa Kuva-yı Millîye tabirini kullandı
- c-**Millî mücadele için birleşmeyi savundu
- d-**Genelde basın yayın yoluyla propagandayı ilke edindi.
- e-**16 Mart 1920'de İstanbul'un işgaliyle bu cemiyet dağıldı.

#### **7-Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti:**

- a-**Doğu Anadolu'nun Ermenilere karşı bütünlüğünü korumak için kuruldu.
- b-**XV. kolordunun Erzurum'da dağılmamış halde olması bu cemiyeti daha da etkin hale getirdi.
- c-**Erzurum Kongresini düzenledi
- d-**Le Pays gazetesini çıkardı.
- e-**Cemiyet; Türkleri azınlıklara göre daha güçlü tutmak için şu kararları aldı:

- a-** İşgallere karşı direnilecektir.
- b-** Basın yayın yoluyla propaganda yapılacaktır
- c-** Bölge dışına göç edilmeyecektir.
- d-** Bilim, iktisat ve din teşkilatları kurulacaktır.

#### **Millî Cemiyetlerin Özellikleri:**

- 1-Türk halkının Mondros Mütarekesi'ne ilk tepkisidir.
- 2-Basın yayın faaliyetlerinin elverişli olmasından, elçiliklerin varlığından ve merkez durumunda olmasından dolayı İstanbul'u merkez edindiler
- 3-Millî mücadeleye örgütsel zemin hazırladılar
- 4-Halk arasında Millî bilinci uyandırdılar
- 5-İşgalleri ve azınlıkların bölücü faaliyetlerini önlemeye çalıştılar
- 6-Bölgesel niteliklidirler
- 7-Mustafa Kemal gibi birleştirici bir liderden yoksun oluşları en büyük eksiklikleridir.
- 8-İstanbul Hükûmeti'ne, bağlı olmadıkları gibi; karşı da değillerdir.
- 9-Sivas kongresinden önceki en büyük eksiklikleri tek elden idare edilmemeleridir.
- 10-Türkçülük duyguları ile kurulmuşlardır.
- 11-Genellikle ittihatçılar tarafından kurulmuşlardır.
- 12-Programları bölgesel kurtuluşa yöneliktir. Bütünü kapsayan plan ve programları yoktur.
- 13-Önce basın yayın yoluyla propagandayı ilke edindiyseler de; kanlı işgallerin başlamasıyla silahlı mücadeleyi başlattılar.
- 14-Sivas Kongresinde Anadolu ve Rumeli Cemiyeti adı altında birleştiler

## **B-AZINLIKLARIN KURDUĞU CEMİYETLER**

### ***1-Mavri Mira:***

- a-Fener Rum patrikhanesi tarafından kuruldu
- b-Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırmayı ve Ege'de ilerleyen Yunanlılara yardım ederek Batı Anadolu ve Trakya'yı Yunanistan'a katmayı amaçlıyordu. (megalo idea)
- c-Yunan Kızılhaçı, Göçmenler Komisyonu ve Rum izcilik kuruluşları bu cemiyetin alt kollarıydı

### ***2-Pontus Rum Cemiyeti:***

- a-1904'de Merzifon'da Amerikan Koleji'nde kuruldu

**b-Batum'dan Sinop'a kadar uzanan ve merkezi Samsun veya Trabzon olabilecek bir Rum devleti kurmayı amaçlıyordu.**

*MÖ. 281'de kurulan Pontus Devleti'ni MS 63'de Romalılar yıktı. 1204'de tekrar kurulan Pontus Devleti'ni 1461'de Fatih yıktı.*

### **3-Kardos Cemiyeti:**

Bu cemiyet Rum göçmenlerine yardımcı olmak görüntüsü altında Pontus Cemiyetine yardımcı oluyordu.

### **4-Etnik-i Eterya Cemiyeti:**

**a-Bu cemiyet bağımsız Yunanistan'ı oluşturmak için 1814 yılında Filiki Eterya adıyla kurulmuştur.**

**b-I. Dünya Savaşından sonra ise Yunanistan'ı büyütmek ve Bizans Devletini kurmak için çalıştı**

### **5-Hınçak ve Taşnak Sütyun Cemiyetleri**

Doğu Anadolu ve Çukurova toprakları ile Karadeniz bölgesinin bir kısmını Ermenistan'a katmak için çalıştılar.

### **6-Makabi-Alyans İsrailit Cemiyetleri:**

**a-Yahudi devleti kurmak için çalışmışlardır.**

**b-Ekonomik çıkarlarının korunması ön planda olmuştur.**

### **7-Rum-Ermeni Birlik Komitesi:**

Rum ve Ermeni cemiyetleri arasındaki koordinasyonu sağladı.

*Azınlıklar Türkleri Hıristiyan katliamı yapıyor olarak göstererek Anadolu'nun işgalini başlatmak ve yıldırma faaliyetleri ile hedefledikleri bölgelerden Türkleri kaçırarak ilgili bölgelerde çoğunluk olmak istemişlerdir.*

### **Azınlık Cemiyetlerinin Özellikleri:**

**1-Wilson Prensiplerinden ilham aldılar**

**2-Mondros Mütarekesi, azınlıkların çalışmaları için uygun zemin oluşturdu**

**3-Azınlıklar Osmanlı ülkesini sömürmek isteyen işgalciler tarafından kullanıldılar**

**4-Kiliseleri ve yabancı okullarını üs edindiler**

5-İşgal devletlerinden yardım gördüler

6-Çıkardıkları olaylar ile TBMM'yi meşgul ettiler

## C-MİLLÎ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER

### *1-Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti:*

Kurtuluşun padişahın emirlerine bağlı kalmakla mümkün olacağını savunmuştur.

### *2-Teali İslam Cemiyeti:*

Kurtuluşun halifenin emirlerine ve İslam'ın prensiplerine uymakla mümkün olacağını savunmuştur.

### *3-İngiliz Muhipleri Cemiyeti:*

Kurtuluşun İngilizlerin himayesi ile mümkün olacağına inanıyordu

Bu cemiyet hükûmet tarafından da desteklenmiştir.

### *4-Wilson Prensipleri Cemiyeti:*

Bu cemiyetin taraftarları Wilson ilkelerinden ilham almıştır

Kurtuluşun ABD mandasına girmekle mümkün olacağına inanmışlardır.

### *5-Kürt Teali Cemiyeti:*

Bu cemiyetin taraftarları Wilson Prensiplerine dayanarak; halifeye bağlı olarak bir Kürt devleti kurmayı planlamışlardır.

### *6-Hürriyet ve İtilaf Fırkası:*

1911 yılında İttihat ve Terakki Partisi'ne karşı kuruldu

1918'den itibaren yönetimde etkili olmaya başladı

Anadolu hareketini İttihatçıların hareketi olarak gören parti Kurtuluş Savaşı'na karşı gelişin liderliğini üstlendi.

## İŞGALLER

### A-İşgalcilerin İşgallere Hazırladığı Zemin

1-Mondros Mütarekesi'ne 7 ve 24. maddeler konu

2-Osmanlı ordusu terhis edildi

3-Osmanlı Devleti'nin savaş araç ve gereçleri kontrol altına alındı

4-Haberleşme ve ulaşım kontrol altına alındı

5-Osmanlı yönetimi denetim altına alındı

6-Boğazlar denetim altına alınarak Anadolu ile Rumeli'nin bağlantısı kesildi

7-Azınlıklar kışkırtıldı

*İşgaller Mondros Mütarekesi'ne dayanılarak başlamıştır. 3 Kasım 1918'de Musul'u işgal ederek İngilizler işgal faaliyetlerini başlattılar. 13 Kasım 1918'de ise Yunanlılar da içinde olmak üzere İtilaf donanması İstanbul'u filen işgal etti.*

#### **Açıklamalar:**

1-İşgallere karşı ilk tepki, 19 Aralık 1918'de Hatay'a bağlı Dört Yol'un Karakese Köyü'nde Mehmet Kara'nın Fransızlara attığı kurşundur.

2-Batı cephesinde ilk Kuva-yı Millîye direnişi ise Ali Çetinkaya komutasında Ayvalık'ta, Yunanlılara karşı gerçekleşti.

**İngiliz İşgal Bölgeleri:** Çanakkale, Musul, Batum, Antep, Maraş, Konya, Bilecik, Samsun, Merzifon

**Fransız işgal Bölgeleri:** Adana, Dört Yol, Mersin, Osmaniye, Afyon, Antep, Maraş, Urfa

**İtalyan İşgal Bölgeleri:** Antalya, Kuşadası, Fethiye, Marmaris, Bodrum

#### **B-İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919)**

*Yunanlılar Paris Konferansı'nda çıkarttıkları karar doğrultusunda İzmir'i işgal etmişlerdir.*

#### **İşgalin Önemi:**

1-Kuva-yı Millîye ortaya çıkmaya başladı

2-Millî bilinç uyandı

3-Halkı Millî Mücadele için örgütlemek kolaylaştı

4-Mitingler düzenlendi

5-Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu

6-Halk, işgalcilere güvenilemeyeceğini anladı.

### **C-AMİRAL BRİSTOL RAPORU:**

*İzmir'in işgali dünya kamuoyunda büyük bir yankı ve kınamaya sebep olunca; olayın sorumlusu durumunda olan İtilaf devletleri kamuoyunu yatıştırmak ve İzmir bölgesindeki durumu öğrenebilmek için bölgeye Amiral Bristol önderliğinde bir rapor heyeti göndermişlerdir.*

#### **Bristol Raporunun İçeriği:**

- 1-Bölgedeki olayların sorumlusu Türkler değil; Rumlardır.
- 2-Bölgede Türkler çoğunluktadır.
- 3-Yunanlıların bölgeyi işgali ilhaka yöneliktir. Bölgenin güvenliğini sağlamaya yönelik değildir.
- 4-Bölgeden Yunanlılar çekilerek; bölgeye İtilaf devletlerinin güvenlik birlikleri yerleşmelidir.

#### **Bristol Raporunun Önemi:**

- 1-Yunanlıların Paris Konferansına sahte rapor verdiği ortaya çıkmıştır.
- 2-Yunan işgalinin niteliği dünyaya duyurulmuştur.
- 3-İşgalin gereksiz ve haksız olduğu belirtilmiştir.
- 4-İlk defa uluslararası bir belge Türk Millî Mücadelesinin haklılığını göstermiştir.

### **KUVA-YI MİLLİYE**

*Kuva-yı Millîye, işgaller karşısında, halkın harekete geçerek kendi bölgelerini korumaya çalışması hareketidir.*

#### **A-Kuva-yı Millîye'nin Özellikleri**

- 1-İşgallere tepki olarak ortaya çıktılar.
- 2-Bölgesel olarak hareket ettiler.
- 3-Düzenli ordu kurulana kadar düşmanı oyaladılar.
- 4-Düzenli ordunun temelini oluşturdular.
- 5-TBMM'ye karşı oluşan isyanları bastırdılar.

6-Desteği halktan aldılar.

7-Tutarsız davranışları halk ile Kuva-yı Milliye'nin vurucu gücü olan milislerin arasını açtı.

8-Ortaya çıkışında işgaller ve işgaller karşısında Osmanlı Devletinin tepkisizliği etkili oldu

9-Millî cemiyetlerin silahlı koludurlar.

10-Disiplin ve birlikten yoksun oluşları en büyük eksiklikleridir.

## **KURTULUŞ SAVAŞININ HAZIRLIK DÖNEMİ**

### **A-MUSTAFA KEMAL'İN SAMSUN'A ÇIKIŞI (19 MAYIS 1919)**

Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Rum Cemiyeti'nin çalışmaları sonucunda bölgedeki Rum halkı karışıklıklar çıkarıyor ve olayın sorumlusu olarak da Türk halkı gösteriliyordu. Bu durum karşısında İngilizler, Osmanlı Hükûmeti'ne bölgede güvenliğin sağlanmasını; aksi takdirde, bölgeyi işgal edeceklerini bildirdiler. Rumların da zaten beklentisi, bölgenin İngilizler tarafından işgal edilerek Rumların işlerinin kolaylaştırılmasıydı.

Bölgede güvenliğin sağlanması için İstanbul yönetimi IX. Ordu Müfettişı olarak Mustafa Kemal'i görevlendirdi. Mustafa Kemal bölgede hareket edebilmek için IX. Ordu Bölgesindeki sivil makamlara da emir verme yetkisini aldı.

#### **Mustafa Kemal'in Görevi:**

- 1-Görev bölgesindeki orduları terhis etmek
- 2-Asayiş ve güvenliği sağlamak
- 3-Halkın elindeki silah ve cephaneyi toplamak
- 4-Halka silah ve cephane dağıtan kuruluşları ortadan kaldırmak

#### **Samsun'a Çıkışın Önemi:**

- 1-Mustafa Kemal Millî Mücadeleyi başlattı
- 2-Mustafa Kemal "Ya istiklal! Ya ölüm!" parolasını benimsedi.

**3-Kurtuluşun ulusal olacağı vurgulandı.**

### **HAVZA GENELGESİ (28 MAYIS 1919)**

Samsun bölgesini, İngiliz ve Rumların varlığından dolayı, Millî Mücadele çalışmalarının başlaması için uygun görmeyen Mustafa Kemal; Samsun'dan Havza'ya hareket etti.

Anadolu'daki komutanlarla da irtibat kurarak orduların terhis edilmemesini sağlamaya çalışan Mustafa Kemal; Havza'da, Millî bilincin uyanması ve İtilaf devletlerinin Türk halkının tepkisini görmesi için İzmir'in işgalini protesto eden bir miting düzenledi. Bu tür mitinglerin tüm yurttan da yapılmasını istedi.

Mustafa Kemal yurdun çeşitli yerlerinde başlayan halk heyecanını ortak bir çizgi üzerinde birleştirmek istiyor ve ferdi bilinçten ulusal bilince ulaşılmasını istiyordu.

#### **Açıklamalar:**

1-Mustafa Kemal İzmir'in işgalini halkın uyarılması ve birleştirilmesi için kullanmak istemiştir.

2-Mustafa Kemal'in isteği üzerine bundan sonra mitingler düzenlenmesi, Mustafa Kemal'in lider olarak benimseneceğini göstermektedir.

3-Mustafa Kemal'e Havza'daki faaliyetlerinin sonucu olarak; İngilizlerin baskısıyla, 8 Haziran 1919'da İstanbul Hükûmeti'nden, kendisini İstanbul'a geri çağıran bir telgraf geldi.

### **C-AMASYA GENELGESİ-TAMİMİ (22 HAZİRAN 1919)**

Sebebi, ülkenin içinde bulunduğu durumu millete duyurarak milleti bağımsızlık ve egemenlik için mücadeleye çağırmaktır.

#### **Genelgenin Hazırlayıcıları:**

**Mustafa Kemal, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Kazım Karabekir(Erzurum'da)**

#### **Genelgenin Maddeleri:**

**1-Yurdun bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.**

**1-Durum ve Kurtuluş Savaşının gereği ortaya konmaktadır.**



**2-Kurtuluş Savaşının bölgesel değil; bütünsel olduğu vurgulanmıştır.**

**3-Bölücülere ve bölgesel kurtuluşu amaçlayanlara bir tepkidir.**

**2-İstanbul'daki hükûmet baskı altında olduğundan dolayı, üzerine almış olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu durum milletimizi yok olmuş gibi gösteriyor.**

**1-İlk defa İstanbul hükûmetine tepki gösterilmiştir.**

**2-İstanbul hükûmetinin bu tutumu da, durumun bir parçası olarak, belirtilmiştir.**

*!! Mustafa Kemal Millî Mücadele esnasında Millî güçte bölünme yaşanmaması için padişaha karşı doğrudan tepki göstermeyip; tepkilerinde İstanbul hükûmetini hedef almıştır.*

**3- Millet in istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.**

**1-Millî egemenlik fikri ilk defa üstü kapalı bir şekilde vurgulandı.**

**2-Kurtarıcı olarak, padişah, mandacı ve himayeci devletlerin yerini milletin kendisi aldı.**

**3-Kaderine razı olmaya bir karşı çıkış vardır.**

**4-İleride Millî egemenliğe dayalı devletin kurulacağına dair ilk işaretler verilmiştir.**

**5-Mustafa Kemal'in Türk milletine güvendiği ve mücadeleyi millete mal etmek istediği anlaşılmaktadır.**

**4-Milletin durum ve davranışını göz önünde tutmak ve haklarını dile getirip bütün dünyaya duyurmak için her türlü etki ve denetimden kurtulmuş Millî bir kurulun varlığı gereklidir.**

**a-İlk defa Heyet-i Temsiliye'nin kurulması istenmektedir.**

**b-Kurtuluş Savaşı'na, kişisellikten çıkarılarak, ulusal karakter kazandırılmaya çalışılmaktadır.**

**c-Genelgenin ihtilalci yönü görülmektedir.**

**5-Anadolu'nun her yönden güvenli yeri olan Sivas'ta Millî bir kongre toplanmalıdır.**

**a-Ulusal bir kongrenin toplanması istenmiştir.**

**b-Millî birlik ve beraberliğin sağlanması amaçlanmıştır.**

**6-** Kongreye her sancaktan milletin güvenini kazanmış üç delege katılmalıdır. Delegeleri müdafaa-i hukuk cemiyetleri ve belediyeler seçmelidir. Delegelerin kongreye geliş güzergâhları ve zamanları Millî bir sır olarak saklanmalıdır.

**a-**Kararların ulusal olması amaçlanmıştır.

**b-**Delegelerin milletin güvenini kazanmış kişilerden olmasının istenmesi kongrede alınacak kararların bütün millet tarafından kabul edilebilmesi içindir.

**c-**Delegelerin Millî Mücadele taraftarı olması için delegelerin müdafaa-i hukuk cemiyetleri tarafından belirlenmesi istenmiştir.

**d-**Delegelerin seçimle belirlenmek istenmesi ileride seçime dayalı bir sistemin olabileceğini de göstermektedir.

**7-**Doğu ileri adına 10 Temmuz 1919'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse; Erzurum kongresine katılmış olan delegeler Sivas'a hareket edecektir.

### **Amasya Genelgesinin Önemi:**

**1-**Kurtuluş Savaşının **gereği** ( Ülkenin bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı tehlikededir.); **amacı** (Vatanın bütünlüğünün ve milletin bağımsızlık ve egemenliğinin sağlanması) ve **yöntemi** (Mücadeleyi halk yapacaktır.) ortaya konmuştur.

**2-**İşgalciler ve İstanbul hükûmetine bir tepkidir.

**3-**Millî mücadelenin programıdır.

**4-**Mustafa Kemal'in millete ilk çağrısıdır.

**5-**Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır.

**6-**Kurtuluşun tek elden yürütülmesi için ortam hazırlanmaya çalışılmıştır.

**7-**Millî bağımsızlık hukuki yönden belgelere bağlanmıştır.

**8-**Evrensel haklar dile getirilmiştir.

**9-**Mustafa Kemal bu genelgeyi yayınlayarak ilk defa İstanbul'un verdiği yetkileri aşmıştır.

### **Açıklamalar:**

1-Amasya Genelgesinin yayınlanmasından sonra İçişleri Bakanı Ali Kemal, Mustafa Kemal'e görevinden alındığını ve İstanbul'a geri dönmesi gerektiğini bildirdi. (Gerekçe olarak ise yetkilerini aştığı bildirildi.) Vakit kazanmak isteyen Mustafa Kemal ise “ Ben sadece padişahın emir alırım” diyerek karşılık vermiştir. 7-8 Temmuz 1919 günü İstanbul'dan Mustafa Kemal'in görevden alındığına dair telgraf geldi. Mustafa Kemal ise 8-9 Temmuz 1919 günü askerlik mesleğinden ayrılarak sine-i millete döndüğünü bildirdi.

2-Amasya Genelgesinin esasları ilk defa Erzurum Kongresinde karara dönüştü.

3-Genelgeden sonra, İstanbul'un Anadolu'ya egemen değil tabi olması gerektiği bildirildi.

4-Genelgenin uygulanması ile ordu mensuplarının görevlendirilmesi Türk ordusunu da ihtilalin içine çekmiştir.

### **ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ-7 AĞUSTOS 1919)**

Erzurum Kongresi Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti tarafından Rum ve Ermenilere karşı Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinin bütünlüğünün korunması için toplanmıştır.

#### **Kongrede Alınan Kararlar:**

1-Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez

*a-Bu madde Sivas Kongresi ve Misak-ı Millî kararlarının da ilk maddesidir.*

*b-Bölgesel amaçlı olarak toplanan kongre bütünü ilgilendiren karar almıştır.*

*c-Bütün bölücülere tepki gösterilmiştir.*

2-Her türlü yabancı müdahalesine karşı millet, birlik olarak kendisini müdafaa edecektir.

3-Vatanın ve istiklalin muhafaza ve teminine İstanbul Hükûmeti muktedir olamadığı takdirde; gayeyi temin için Anadolu'da geçici bir hükûmet kurulacaktır. Hükûmeti Millî kongre seçecektir. Kongre toplantı halinde değilse; bu işi temsil heyeti yapacaktır.

*a-İlk defa geçici hükûmetten bahsedildi*

*b-İlk defa açıkça yeni bir devletten bahsedildi.*

4-Kuva-yı Millîye'yi âmil, irade-i Millîyeyi hâkim kılmak esastır.

*İlk defa millet iradesinden açıkça bahsedildi.*

5-Hıristiyan azınlığa siyasi hâkimiyetimizi zedeleyici ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilemez.

6-Manda ve himaye kabul edilemez

*a-Bağımsızlığın koşulsuz olarak sağlanacağı vurgulanmıştır.*

*b-Mandacılığa ilk defa tepki gösterilmiştir.*

7-Millî meclisin derhal toplanmasına ve hükûmet işlerinin meclisin denetimi altında yürütülmesine çalışılacaktır.

*a-İlk defa Meclis-i Mebusan'ın toplanması istenmiştir.*

*b-Tutarsız davranışlar içinde olan Damat Ferit Paşa hükûmeti kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.*

8-Ulusal irade padişah ve halifeyi de kurtaracaktır.

*Mustafa Kemal birlik ve beraberliğin devamı için böyle bir kararı da kongrede almıştır.*

9-Milletimiz insani ve asri gayeleri tebcil; sinai ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder.

*Dışarıdan gelebilecek yardımların insani amaçlarla olması durumunda kabul edilebileceği vurgulanmıştır.*

### **Kongrenin Önemi:**

1-Erzurum Kongresi toplanış amacı ve katılımı yönüyle bölgeseldir. Fakat Mustafa Kemal kongreye katıldığı için kongrede ulusal kararlar da alınmıştır.

2-Tam bağımsızlık ve Millî egemenlik fikirleri açıkça vurgulandı.

3-Mustafa Kemal başkanlığında, dokuz kişiden oluşan ve Doğu illerini temsil eden temsil heyeti kuruldu.

4-İlk defa ulusal sınırlardan bahsedildi

5-Doğu Anadolu'daki cemiyetler ve Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye Cemiyeti, Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk-ı Millîye Cemiyetinin çatısı altında birleştirildi.

6-Azınlık haklarına ilk defa tepki gösterildi

7-Sivil bir vatandaş olan Mustafa Kemal'in, kongreye ve temsil heyetine başkan seçilmesi, Mustafa Kemal'in yetki problemini ortadan kaldırdı.

8-İstanbul hükûmeti Mustafa Kemal, Rauf Orbay ve Refet Bele için tutuklama kararı çıkardı. (30 Temmuz 1919) 9 Ağustos 1919'da ise Mustafa Kemal askerlikten ihraç edildi.

9-Ulusal güçlerin birleştirilmesi için ilk adım atıldı

10-Ermenilere karşı takip edilecek yol belirlendi

11-Bağımsızlık, dış politika ilkesi olarak benimsendi.

12-Sivas Kongresi ve Misak-ı Millî Kararlarına zemin hazırlandı.

### **Açıklamalar:**

1-Gücün tüm yurttan alınması için Sivas Kongresinin toplanmasına da gerek duyuldu

2-Mustafa Kemal ilk defa sivil bir vatandaş olarak Erzurum Kongresinde görev almıştır.

3-Erzurum Kongresinde dış işlerle de ilgili kararlar alınması, kongrenin meclis gibi hareket ettiğini gösterir.

4-Askeri yetkileri alınan Mustafa Kemal'in emrine Kazım Karabekir'in gönüllü olarak girmesi Mustafa Kemal'in liderlik sorunun çözülmesinde etkili olduğu gibi örgütlenme döneminde Mustafa Kemal'in işini de kolaylaştırmıştır.

5-Mustafa Kemal bölge dışından olduğu için ilk anda Erzurum Kongresine alınmak istenmedi. Kongreden Kazım Bey ve Cevat Dursun'un istifa etmesi sonucunda Mustafa Kemal ve Rauf Orbay kongreye alındı.

6-Kongreye 56 delege katıldı. İstanbul'un baskıları sonucunda Elazığ valisi Ali Galip Elazığ, Mardin ve Diyarbakır delegelerinin kongreye katılmasını engelledi.

### **E-BALIKESİR KONGRESİ (26-31 TEMMUZ 1919)**

*Balıkesir Kongresi Yunanlılara karşı Batı Anadolu'nun bütünlüğü için; Redd-i İlhak Cemiyetinin çalışmaları sonucunda Hacim Muhittin başkanlığında toplanmıştır.*

### **Alınan Kararlar:**

1-Yunanlılara karşı Kuva-yı Milliye'nin güçlendirileceği kararlaştırıldı.

2-Batı Anadolu'daki güçlerin birleştirileceği kararlaştırıldı.

3-Seferberlik ilan edildi.

4-Padişaha bağlılık bildirildi.

Balıkesir Kongresi Amasya Genelgesinin bağımsızlık yönünü kabul etmiştir. Batı Anadolu örgütlenmeye çalışılmıştır.

### **F-ALAŞEHİR KONGRESİ (16-25 AĞUSTOS 1919)**

Batı Anadolu'nun Yunanlılara karşı bütünlüğünün korunması için Redd-i İlhak Cemiyeti'nin çalışmaları sonucunda Hacim Muhittin başkanlığında toplanmıştır.

#### **Alınan Kararlar:**

1-Erzurum ve Balıkesir Kongresinin kararları görüşüldü

2-Millî mücadeleyi destekleme kararı alındı

3-Yunanlılarla savaşma kararı alındı

4-Gerektiğinde büyük devletlerin yardımının alınabileceği vurgulandı

### **G-SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919)**

Bütünlük ve bağımsızlığı korumak için nasıl bir politika izleneceğinin saptanması; saptanan politikanın bütünü kapsayacak şekilde tüm milletçe uygulanması amaçlanmıştır.

#### **Kongrenin Karşılaştığı Sorunlar:**

1-İstanbul hükûmeti ve işgal güçlerinin engellemesi sonucunda kongreye beklenildiği kadar üye katılamadı (38 kişi katıldı.)

2-Elazığ valisi Ali Galip'in kongreyi basacağı şayiası yayıldı ( Ali Galip Sivas'taki askeri birlikten çekindiği için kongreyi basamadı)

3-Fransızların Sivas'ı işgal edeceği haberleri yayıldı. ( Mustafa Kemal böyle bir şeyin mümkün olmayacağını belirtti.)

4-İlk anda Mustafa Kemal kongreye başkan seçilmek istenmediyse de; uzun tartışmalar sonucunda Mustafa Kemal kongreye başkan seçildi.

5- Delegelerin büyük bir çoğunluğu ABD mandasını savundu. Fakat Mustafa Kemal, ABD mandasının Türk milleti için uygun olmadığını delegelere anlatıp kabul ettirince; ABD

mandası da kesin olarak reddedildi.( ABD Doğu Anadolu’da bir Ermeni devletinin kurulmasını istiyor; Osmanlı ülkesinin parçalanmasını öngörüyor; Türkiye’nin mandaterliğini ise istemiyordu.)

6-İstanbul Hükûmeti Mustafa Kemal ve kongreye katılanlar için tutuklama kararı çıkardı.

*Erzurum Kongresinin kararları Sivas Kongresinin birinci maddesi olarak kabul edildiği için Sivas Kongresi Erzurum Kongresine göre daha kısa sürmüştür.*

### **Alınan Kararlar:**

1-Osmanlı hükûmeti bir dış baskı karşısında vatanın her hangi parçasını terk ve ihmal etmek zorunda kalırsa; halife ve saltanatın, vatan ve milletin korunmasını sağlayacak her türlü tedbir alınmıştır.

2-İtilaf devletlerinden haklarımıza saygı gösteren haklı ve adaletli bir karara varmalarını bekleriz

3-Millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti altında toplanmıştır.

*a-Birlik sağlanmıştır.*

*b-Cemiyetler bölgesel olmaktan çıkarak ulusallaşmıştır.*

*c-Kuva-yı Millîye için komuta birliği sağlanmıştır.*

*d-Kurtuluş Savaşının tek elden yönetilmesi kolaylaşmıştır.*

4-Mustafa Kemal başkanlığında tüm yurdu temsil edecek şekilde 15 kişiden oluşan temsil heyeti kuruldu.

5-Ali Fuat Cebesoy batı cephesi Kuva-yı Millîye komutanlığına tayin edildi.

*a-Heyet-i Temsiliye ilk defa hükûmet gibi yürütme yetkisi kullandı.*

*b-Batı cephesinin oluşturulması için ilk adım atıldı*

6-İrade-i Millîye Gazetesinin çıkarılmasına karar verildi.

7-Damat Ferit Paşa hükûmetinin iş başından uzaklaştırılmasına kadar İstanbul ile ilişkilerin kesildiği bildirildi.

*Bu karardan yaklaşık yirmi gün sonra Damat Ferit Paşa hükûmeti istifa ederek yerine Ali Rıza Paşa hükûmeti geldi. Bu durum Sivas Kongresinin olumlu bir sonucudur ve Millî Mücadelecilerin İstanbul karşısında güçlendiğini gösterir.*

### **Kongrenin Önemi:**

- 1-Kongreler dönemi kapandı
- 2-Misak-ı Millî esasları belirlendi
- 3-Heyet-i Temsiliye bütün vatanı temsil eder hale geldi
- 4-Millî birlik ve beraberlik büyük oranda sağlandı
- 5-Ulusal örgütlenme tüm vatanı kapsadı
- 6-Gücünü halktan alan yeni bir otorite ortaya çıktı
- 7-Mustafa Kemal lider olarak benimsendi
- 8-Erzurum Kongresi kararları ulus düzeyinde genelleşti
- 9-Mondros Mütarekesi reddedildi
- 10-Sivas Kongresi milleti temsil eden tek kurul haline geldi
- 11-Tam bağımsızlık ve Millî egemenlik ilkeleri temel prensip olarak kabul edildi
- 12-Mandacılık kesin olarak reddedildi
- 13-Kuva-yı Millîye cepheleri arasında kumanda birliği sağlandı

### **Açıklamalar:**

1-Erzurum Kongresi; Doğu Bölgesinin, Osmanlı Devleti tarafından terk edilmek istenen yerinde geçici bir yönetim kurulacağından bahsederken; Sivas Kongresi bu kararı bütün yurdu kapsayacak şekilde kabul etti.

2-Mustafa Kemal ve arkadaşları 1 Mayıs 1919'da idama mahkûm edildi

3-İzinsiz toplanmasından; hakkında tutuklama kararı olan Mustafa Kemal'i kendisine başkan seçtiğinden ve aldığı kararlardan dolayı Sivas Kongresi de ihtilalci bir nitelik taşır.



## **H-AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20-22 EKİM 1919)**

Damat Ferit Paşa 2 Ekim 1919'da istifa edince, yeni hükûmeti Ali Rıza Paşa kurmuştur. Mustafa Kemal, Ali Rıza Paşa hükûmetini Damat Ferit Paşa hükûmetine nazaran daha ılıman olduğundan dolayı desteklediği gibi; ülkedeki birliğin sağlanıp korunması için İstanbul Hükûmeti ile iyi geçinmeye çalışmıştır. Mustafa Kemal ile Ali Rıza Paşa'nın karşılıklı görüşmeleri sonucunda Amasya'da, her iki tarafın uzlaşması amacıyla bir mülakat yapılmasına karar verildi. Amasya Görüşmelerine İstanbul Hükûmeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa katıldı. Millî mücadele hareketi adına Mustafa Kemal ve arkadaşları katıldı.

### **Alınan Kararlar:**

1-Hiçbir vilayet terk edilmeyecek, himaye kabul edilmeyecektir. Bütünlük ve istiklal korunacaktır.

2-Azınlıklara siyasi hâkimiyetimizi zedeleyici ve sosyal dengemizi bozucu ayrıcalıklar verilmeyecektir.

3-Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İstanbul Hükûmeti tarafından tanınacaktır.

4-Meclis-i Mebusan toplanmalıdır.

5-Meclis-i Mebusan, İstanbul dışında toplanmalıdır. (Meclisin, İstanbul'da toplanması halinde, milî mücadele ruhunu yansıtamayacağı ve rahat çalışamayacağı düşünülmüştür.)

6-Sivas Kongresi kararları meclis tarafından onaylanmalıdır.

7-Yapılacak antlaşmalar için Heyet-i Temsiliye'nin onayı alınmalıdır.

8-Seçimler serbest yapılmalıdır.

### **Önemi:**

1-Millî mücadele, Heyet-i Temsiliye ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, İstanbul Hükûmeti tarafından hukuken tanındı

2-Temsil Heyeti ile İstanbul arasındaki ilişkiler yumuşadı

3-İstanbul Anadolu'ya bağlı olmaya başladı.

4-İtilaf Devletleri Anadolu hareketini İstanbul vasıtasıyla kontrol altına alamayacaklarını anlamıştır.

**5-Meclis-i Mebusan'ın toplanması kararlaştırılmıştır.**

**Açıklamalar:**

1-Görüşmelerde egemenlikten değil; bağımsızlıktan bahsedilmiştir.

2-Meclisin İstanbul dışında toplanması meselesinde anlaşmaya varılamadı

3-Salih Paşa kararların tamamını kendisinin kabul etmesinin bir anlam ifade etmediğini; kararların hükûmet tarafından kabul edilmesinin önemli olduğunu; kararların hükûmet tarafından kabul edilmesi için elinden geleni yapacağını; bu konuda başarılı olamadığı takdirde istifa edeceğini açıkladı. Hükûmet, sadece Meclis-i Mebusan'ın açılması kararını tam olarak onayladı. Salih Paşa ise istifa etmedi.

**HEYET-İ TEMSİLİYENİN ANKARA'YA GELMESİ (27 ARALIK 1919)**

**Sebepleri:**

1-Ankara'nın güvenli olması

2-Meclis-i Mebusan çalışmalarının yakından izlenmek istenmesi

3-Ankara'nın batı cephesine yakın olması

4-Ankara'nın iletişim ve ulaşım yönünden uygun olması.

**Meclis-i Mebusan İçin Seçimlerin Yapılması**

İşgal güçleri, seçimleri saltanat yanlılarının kazanacağını düşündüğünden seçimlere pek müdahale etmediler. Fakat Kasım 1919'da yapılan seçimlerden Millî Mücadele taraftarlarının çoğunluk olarak çıkması işgalcilerin Anadolu hareketini hâlâ anlayamadığını gösterdi. İşgalciler padişahın kontrolünde toplanacak olan bir meclisten kendi aleyhlerine bir kararın çıkmayacağını zannettiklerinden dolayı meclisin açılmasını da karışmadılar. Meclisin Misak-ı Millî kararlarını alması ise işgalcilerin Anadolu hareketini anlayamadığını bir defa daha göstermektedir.

**MECLİS-İ MEBUSAN'IN AÇILMASI (12 OCAK 1920)**

Padişah meclisin İstanbul dışında toplanmasını, meclisin kendi kontrolünden çıkma olasılığından dolayı uygun görmüyordu. Meclisin İstanbul dışında toplanmasının anayasaya uygun olmayışı ise padişaha bu konuda dayanak sağlamaktaydı.

Mustafa Kemal ise işgal altındaki İstanbul'da, padişah başkanlığında toplanacak olan bir mecliste Millî Mücadele adına sağlıklı kararların çıkmayacağını tahmin ediyor ve meclisin Anadolu'da toplanmasını istiyordu. Mustafa Kemal meclisten sağlıklı kararlar çıktığı takdirde Millî Mücadelenin meşrulaşacağına inanıyordu. Fakat her şeye rağmen bu meclisin kurtuluşu gerçekleştiremeyeceğini düşünüyor ve bu durumu milletin de görmesini istiyordu. Bu açıdan meclisin İstanbul'da toplanması ve Misak-ı Millî kararlarından dolayı İstanbul'un işgal edilerek meclisin dağıtılması dolaylı yönlerden de olsa olumlu oldu.

Erzurum mebusu seçilen Mustafa Kemal güvenlik meselesinden dolayı İstanbul'da toplanan meclise katılmadı.

### **Mustafa Kemal'in İstanbul'a Gönderdiği Mebus Arkadaşlarından İstekleri:**

**1-Mecliste Millî Mücadelecilerin birlikte hareket etmesini sağlayacak olan bir Müdafaa-i Hukuk grubu oluşması**

*Mecliste müdafaa-i hukuk grubu bazı mebusların çekimser davranmasından dolayı kurulamayıp; bu grubun yerine içinde saltanat yanlılarının da olduğu ve Misak-ı Millî'yi ilan edecek olan Felah-ı Vatan grubu kuruldu.*

**2-Sivas Kongresi kararları mecliste onaylanması**

*Meclis Sivas Kongresinin bağımsızlıkla ilgili kararlarını onayladı( Misak-ı Millî). Fakat padişah kontrolündeki mecliste Sivas Kongresinin Millî egemenlikle ilgili maddeleri tartışma konusu dahi yapılamadı.*

**3-Mustafa Kemal meclise başkan seçilmesi**

*a-Mustafa Kemal işgalcilere ve İstanbul otoritesine Millî hareketin gücünü göstermek istiyordu.*

*b-Meclis dağıtıldığı takdirde, meclis başkanı sıfatıyla, meclisi Anadolu'da toplamayı amaçlıyordu.*

*c-Mustafa Kemal meclise başkan seçilmemiştir.*

### **MİSAK-I MİLLÎ--PEYMAN-I MİLLÎ [ MİLLÎ ANT] (28 OCAK 1920)**

**1-Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür bölünemez.**

*Bu madde Erzurum ve Sivas Kongresinin de ilk maddesidir.*

*Ülkeyi bölmek isteyenlere karşı bir tepkidir.*

*Kurtarılacak vatanın sınırları belli olmuştur.*

2- İşgal altındaki Arap topraklarının geleceği bölge halkının vereceği oylara göre belirlenecektir.

3-Kars, Ardahan ve Batum'un geleceğinin belirlenmesi için halk oylaması yapılacaktır.

4-Batı Trakya'nın geleceğinin belirlenmesi için halk oylaması yapılacaktır.

5-İstanbul ve Marmara Denizi her türlü tehlikeden uzak tutulursa; Boğazların dünya ticaret ve ulaşımına açılması mümkündür.

6-Azınlık hakları komşu ülkelerde Müslüman azınlığa verilen haklar kadar olacaktır.

7-Siyasi, iktisadi ve hukuki gelişmemizi engelleyen sınırlamalar (kapitülasyonlar) kabul edilemez.

#### **Misak-ı Millî'nin Önemi:**

1-Millî mücadelenin hedefi kesin olarak belli oldu

2-Millî sınırlar meclis onayından geçti

3-Millîyetçilik anlayışının yerleştiği görüldü

4-Meclis, kapitülasyonlara ilk ciddi tepkiyi gösterdi.

5-Millî Mücadele için meclisin desteği alındı

6-Kurtarılacak vatan belli oldu

7-Türk halkının temel hakları dile getirildi.

8-Ulusal devlet anlayışı kabul edildi

9-Alınan kararlar Turancılığın benimsenmediğini gösterdi

10-Ümmetçiliğin yerini ulusçuluk aldı

11-Mustafa Kemal'in askerlik hakları iade edildi

12-Misak-ı Millî'yi öfkeyle karşılayan İtilaf Devletleri, İstanbul'u resmen işgal etti.

### 13-Tam bağımsızlık ilkesi benimsendi

#### Açıklamalar:

*1-Misak-ı Millî’de hedefler belirlendiği halde; hedeflere gidilecek yolun belirtilmemesi Mustafa Kemal’e hareket serbestliği verdi.*

*2-Misak-ı Millî kararları Wilson Prensipleri ile çelişmez.*

*3-Misak-ı Millî’de Osmanlı borçlarının ödenmesine de değinilmiştir.*

*4-Ulusal egemenlikten bahsedilmedi*

*5-Misak-ı Millî Lozan Konferansı ’nda bütün dünyaca kabul edildi.*

*6-Sınırların belirlenmesinde Mondros Mütarekesi ’nin imzalandığı anda işgal edilmeyen yerler ve Türklerin çoğunlukta olduğu bölgeler ölçü alındı.*

*7-Misak-ı Millî ilk defa Londra Konferansı ’nda dünyaya duyuruldu.*

### İSTANBUL’UN RESMEN İŞGALİ (16 MART 1920)

#### Sebepleri:

1-Meclis-i Mebusan’ın Misak-ı Millî’yi kabul etmesi

2-Mustafa Kemal’in otoritesini kırmak

3-Millî Mücadele’yi Türk halkının gözünde kötü göstermek

4-Panislamist eğilimlerin ve giderek güçlenen Bolşevik yayılmacılığın İngiltere’nin bölgesel çıkarlarını tehdit edecek duruma gelmesi

#### Sonuçları:

1-Son Osmanlı Mebusan Meclisi dağıtıldı

2-Damat Ferit Paşa tekrar hükûmet başkanı oldu

3-İstanbul’daki Türkler de kurtuluş adına İstanbul’da ümit kalmadığını görünce Anadolu’ya geçti

4-Damat Ferit Paşa’nın tekrar yönetime getirilmesi halkı İstanbul Hükûmeti’nden soğuttu

5-TBMM'nin açılışına zemin hazırlandı

6-Padişah tutuklu duruma düştüğünden dolayı; Mustafa Kemal'e padişah adına söz söyleme imkânı doğdu

7-Türk halkı nezdinde İngilizlerin, bütün planları ortaya çıktı.

8-İngilizler, Osmanlı Meclisi'ne saldırmakla Millî iradeye ve demokrasiye karşı olan saygısızlıklarını gösterdiler

9-Bazı mebuslar sürgün edildi, bazı mebuslar tutuklandı; bazıları ise Anadolu'ya kaçtı.

10-İstanbul'dan Anadolu'ya göç başladı

11-Mustafa Kemal'in meclisin İstanbul'da toplanmamasına dair yaptığı itirazların haklılığı ortaya çıktı.

*İşgalciler halkın kendilerine karşı tepkisini önlemek ve işgalden Millî Mücadelecileri sorumlu tutmak için şu genelgeyi yayınladılar:*

1-İşgal geçicidir

2-Saltanatın devamını ve güçlenmesini istemekteyiz

3-Anadolu'da işgal devletlerinin isteklerine muhalefet edildiği takdirde; İstanbul da Türklerin elinden alınacaktır.

4-İstanbul'dan verilecek emirlere uyulmalıdır.

### **Mustafa Kemal'in İşgale Tepkisi:**

1-İşgalciler kınandı

2-İstanbul ile ilişkiler kesildi

3-Anadolu'daki bazı işgalci subaylar, Malta'ya sürgün edilen Türk mebuslarına karşılık tutuklandı

4-Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki gelir kaynaklarına el kondu

5-İşgalcilerin sevkiyat yaptıkları Ulukışla-Geyve Demiryolu işlemez hale getirildi.

***Ek Bilgi:*** İstanbul'un işgal edildiğini Anadolu'ya Telgrafçı Hamdi Bey haber vermiştir.

## TBMM’NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

### TBMM’nin Açılış Amaçları:

- 1-Millî iradeyi egemen kılmak
- 2-Ulusal güçleri bir arada tutmak
- 3-Bağımsızlığı sağlamak
- 4-Bağımsızlı ve egemenliği sağlayacak otorite ve gücü oluşturmak

*TBMM’ye öncelikle, işgal dolayısıyla İstanbul’dan kaçıp gelen mebuslar kabul edilmiş, görüşmeler kaldığı yerden başlatılarak, Ankara’daki Meclis, Meclis-i Mebusan’ın devamı gibi gösterilmiştir.*

### Mustafa Kemal’in Meclisin Çalışma Şartlarını Belirlemek İçin Meclise Sunduğu Öneri:

- 1-TBMM’nin üstünde hiç bir güç yoktur.

*TBMM bütün güçlerin üzerinde kabul edilmiştir.*

- 2-Hükûmet kurmak gereklidir.

Bu madde meclisin kuruculuk yönünü gösterir

- 3-Geçici olduğu bildirilerek bir hükûmet başkanı tanımak; ya da padişah vekili çıkarmak doğru değildir.

Bu madde açılan meclisin daimi olduğunu vurgulamaktadır.

- 4-Mecliste yoğunlaşan ulusal iradenin yurdun alın yazısına doğrudan doğruya el koymasını kabul etmek temel ilkedir.

- 5-Yasama ve yürütme TBMM’ye aittir.

- 18 Eylül 1920’de kurulan İstiklal Mahkemelerinin üyeleri de milletvekillerinden olduğundan dolayı yargı da meclisin eline geçmiştir.

- Yasama, yürütme ve yargının mecliste toplanmasına güçler birliği ilkesi denilir.

- Güçler birliği ilkesi olağan üstü durumdan dolayı kabul edilmiştir. Hızlı karar alınıp; alınan kararların hızlı uygulanması amaçlanmıştır.

- Güçler birliği ilkesi demokrasiye uygun değildir. Demokrasiye uygun olan kuvvetler ayrılığı ilkesi 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.

**6-Meclisten seçilecek bir kurul meclis adına hükümet işlerine bakar. Oluşturulan bu kurul yani İcra Vekilleri Heyetinin başkanı meclisin de başkanıdır.**

- Kurulan bu sisteme meclis hükûmeti sistemi denilir. Bu sistemde bakanlar meclisten tek tek seçilir.

-Meclis hükûmeti sisteminde hükûmet üyeleri meclisten tek tek seçildiğinden dolayı hükûmetin kurulması gecikir; dolayısıyla da yürütme olumsuz etkilenirdi.

-Meclis hükûmeti sistemi Cumhuriyet ilan edilene kadar devam etmiştir.

-Saltanat devam ettiğinden dolayı devlet başkanlığı kurumu oluşturulamamıştır. Meclis başkanlığı ile hükûmet başkanlığı aynı kişide toplanmıştır.

**7-Padişah ve halife baskı ve zordan kurtulduğu zaman, meclisin düzenleyeceği yasal ilkeler doğrultusunda yerini alır.**

-Birliğe ihtiyaç duyulan bu dönemde padişahlık ve halifelik kurumunun açıkça karşısına geçilmemiştir.

-Bu madde ileride saltanat ve halifeliğin kaldırılabileceğini göstermektedir. Çünkü padişah ve halifenin durumunu meclisin belirleyeceği dile getirilmiştir.

***!! Bu önerge Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edilene kadar meclisin çalışma şartlarını belirlemiştir.***

### **TBMM'nin Açılmasının Önemi:**

**1-Millî egemenlik ilkesi kurumlaştı**

**2-Halkçı, ulusçu ve demokratik bir Türk devleti oluştu**

**3-Temsil Heyeti'nin görevi sona erdi**

**4-Ulusal örgütlenme tamamlandı**

### **TBMM'nin Özellikleri:**

**1-İhtilalcidir:** İstanbul'daki otoriteye rağmen meclis açılmış, yeni bir devlet oluşturulup; Hıyanet-i Vatanîye gibi kanunlar çıkarılmıştır.



**2-Kurucudur:** Yeni bir hükûmet ve yeni bir devlet ortaya çıkarılmış; bir devlet için gerekli olan kanunlar ve anayasa hazırlanmıştır.

**3-Halkçı, demokratik ve *ulusçudur.***

**4-Millî egemenlik** ilkesi temel ilkedir.

**5-Güçler birliği ilkesi** kabul edilmiştir

**6-İstiklal mahkemelerini** kurmakla **yargı gücünü** ortaya koymuştur.

**7-Kurtarıcı** bir meclistir.

**8-Meclis hükûmeti sistemi** kabul edilmiştir.

**9-İlk meclisteki vekiller arasında *fikir birliği yoktur.*** Misak-ı Millî (bağımsızlık) birleştikleri tek fikirdir. Meclisin bu özelliğinden dolayı da bu meclis inkılapları yapmaya uygun değildir.

**10-Dış politikada ilk temas Rusya** ile kurdu ve **ilk elçisini Rusya'ya** gönderdi.

**11-30 Nisan 1920'de** varlığını dünya devletlerine duyurdu.

#### **TBMM'nin Otoritesini Artırma Çalışmaları:**

**1-İstanbul Hükûmeti'nin** çalışmaları yok sayıldı

**2-Otoriteyi artırıcı** tedbirler alındı

**3-Hıyanet-i Vataniye Kanunu** çıkarıldı

**4-İstiklal Mahkemeleri** kuruldu

**5-İsyanlar** bastırıldı

**6-Anayasa** ilan edildi

#### **TBMM'nin Birliği Sağlama ve Devam Ettirme Çalışmaları:**

**1-Yapılacak idari, siyasi vb. değişimler** savaş sonrasına bırakıldı

**2-Meclis-i Mebusan'ın** üyeleri TBMM'ye kabul edildi

**3-Kurulan devletin yönetim şeklinin** cumhuriyet olduğu ifade edilmedi

**4-Güçler birliği ilkesi** kabul edildi

**5-Padişah ve halifeye karşı, savaş bitene kadar açıkça tavır takınılmadı**

I. Meclis 23 Nisan 1920 ile 1 Nisan 1923 tarihleri arasında çalışmıştır. 11 Ağustos 1923’de ise II. Meclis çalışmalarına başlamıştır.

**I. Meclisin Yenilenme Nedenleri:**

**1-Devlet sisteminin geliştirilmesi ve barıştan sonra izlenecek olan politikaların belirlenmesi konusunda milletvekillerinin anlaşmazlığa düşmesi.**

**2-İtilaf Devletlerinin Lozan görüşmelerini keserek Türkiye’deki tartışmalı ortamdan yararlanmak istemesi**

**3-Meclisin savaş döneminde yıpranmış olması**

**4-Meclisin inkılapları yapmaya uygun olmayışı**

## **İÇ İSYANLAR**

**Sebepleri:**

**1-İşgalcilerin işgallerini yerleştirmek, kolaylaştırmak istemesi**

**2-Osmanlı yönetiminin Mustafa Kemal ve arkadaşlarını etkisiz duruma getirmek istemesi**

**3-TBMM’nin halktan yeni fedakârlıklar istemesi**

**4-İtilaf devletlerinin Millî Mücadeleyi iç karışıklıklarla yıpratmak istemesi**

**5-Osmanlı ordusunun terhis edilmiş olmasından dolayı oluşan asayişsizlik**

**6-Bazı Kuva-yı Millîye’cilerin ve Millî Mücadelecilerin tutarsız davranışları**

**7-Millî mücadele politikasının bazı çıkar çevrelerini rahatsız etmesi**

**8-Azınlıkların emelleri**

**9-Bazı Kuva-yı Millîyeci’lerin düzenli ordunun emrine girmek istemeyişi**

**A-İstanbul Hükûmeti Tarafından Desteklenen İsyanlar**

**1-Ahmet Anzavur İsyanı:**

**1-İngilizlerin, Millî Mücadelecileri Çanakkale Boğazı çevresine yanaştırmak istemeyişi**

**2-İstanbul yönetiminin Millî Mücadeleden duyduğu tedirginlik**

**Özellikleri:**

1-İsyan Marmara'nın güneyinde Susurluk civarında çıkmıştır.

2-Millî mücadeleçilere karşı bölgedeki halk kışkırtıldı

3-İsyan TBMM açılmadan önce başladı

4-Saltanat yanlısı bir isyandır

5-İsyan önce Ethem Bey tarafından bastırıldıysa da; Ahmet Anzavur tekrar isyan çıkardı. Bu isyanı ise Ali Fuat Cebesoy 20 Mayıs 1920'de kesin olarak bastırdı.

## **2-Kuva-yı İnzibatiye (Halifelik Ordusu) İsyanı**

### **Sebepleri:**

1-İngilizlerin, Millî Mücadelecileri Boğazlar çevresine yanaştırmak istememesi

2-İstanbul yönetiminin duyduğu tedirginlikler

Halifelik ordusu denilen isyancı birliğini Süleyman Şefik İngilizlerin istek ve desteği ile hazırladı. Birliğin oluşturulmasında genellikle Enver Paşa'nın ordudan tasfiye ettiği eski subaylar kullanıldı.

### **Özellikleri:**

1-İsyan Adapazarı civarında başladı

2- Ethem Bey ve Refet Bele tarafından bastırıldı

3-İsyanın bastırılması sonucunda Kuva-yı İnzibatiye birliğinin çoğu Millî Mücadele saflarına geçti

Ahmet Anzavur ve Kuva-yı İnzibatiye İsyanlarının başarısız olması İngilizlere; İstanbul Hükûmeti'nin başarısız olduğunu gösterdi ki bundan sonra İngilizler direkt kendileri isyanları desteklemeye başladılar.

!! 28 Nisan 1920'de Anadolu'da, padişah adına, asayiş sağlamak için Anadolu Fevkalade Müfettişliği kuruldu.

## **B-İstanbul Yönetimi ile İşgalcilerin Düzenlettirdiği İsyanlar**

### **1-Bozkır-Zeynelabidin İsyanı**

Millî mücadeleye karşı çıkan ilk isyandır

Padişah taraftarı bir isyandır

Konya havalisinde çıkmıştır.

### **2-Bolu-Düzce Ayaklanması:**

12 Nisan 1920'de başladı

Ethem Bey tarafından bastırıldı

### **3-Çapanoğulları İsyanı**

1-Yozgat, Çorum ve Tokat havalisinde etkili oldu

2-Bölgedeki halk kullanılmak istendi

3- Ethem Bey tarafından bastırıldı

### **4-Delibaş Mehmet-Konya İsyanı**

1-Halifelik taraftarı bir isyandır

2-Konya ve Isparta’da etkili oldu

3-İsyanın çıkarılmasında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunanlılar etkili oldu

4-Millî kuvvetler karşısında tutunamayan Delibaş Mehmet önce Fransızlara sonra Yunanlılara sığınmıştır.

### **5- Çopur Musa İsyanı:**

1-İsyan Afyon’da çıktı

2-İsyanın çıkmasında Yunanlıların kışkırtmaları da etkili oldu

3-İsyan Refet Bele tarafından bastırıldı

#### ***Diğer İsyanlar***

### **6- Cemil Çeto İsyanı (17 Haziran 1920):**

### **7- Millî Aşireti İsyanı (8 Haziran 1920):**

### **8- Koçgiri İsyanı:**

### **9- Ali Batı İsyanı**

### **C-Kuva-yı Millîye’cilerin Çıkardığı İsyanlar**

#### **Demirci Mehmet Efe İsyanı:**

1-Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler vermiş olan Mehmet Efe, düzenli ordu kurulurken ilk günlerde düzenli ordunun emrine girmek istemedi

2-Demirci Mehmet Efe ikna edildi ve efeleriyle birlikte düzenli ordunun emrine alındı.

#### **Ethem Bey İsyanı:**

1-Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler veren ve isyanların bastırılmasında büyük katkıları olan Ethem Bey düzenli ordunun emrine girmeyerek isyan etmiştir.

2- Ethem Bey düzenli orduya karşı girdiği mücadelede başarılı olamayınca; 5 Ocak 1921’de Yunanlılara sığınmış; kendisine bağlı birlikler ise 20 Ocak 1921’de düzenli ordunun emrine girmiştir.

### **D-Azınlıkların Çıkardığı İsyenlar**

#### **Sebepleri:**

- 1-Osmanlı Devleti’nden toprak koparma düşüncesi
  - 2-Emellerinin olduğu bölgelerde çoğunluk olma düşüncesi ile Türk milletini yıldırarak, bölgeden kaçırma
  - 3-İşlerini kolaylaştırma düşüncesi ile işgallere zemin hazırlama
  - 4-İşgal devletlerinin kışkırtmaları
- Ermeni isyanları Gümrü ve Ankara Antlaşmaları ile bitirilirken; Karadeniz’deki Rum isyanları Şubat 1923’e kadar devam etti.

#### **TBMM’nin İsyenlara Karşı Aldığı Önlemler:**

- 1-İstanbul ile ilişkiler kesildi
- 2-İstanbul Hükûmeti’nin icraatları yok sayıldı
- 3-İstanbul’un halkı Millî Mücadelecilere karşı kışkırtmak için yayınladığı fetvalara karşı; Ankara müftüsü Rıfat Börekçi fetva yayınladı
- 4-Damat Ferit Paşa vatan haini kabul edildi
- 5-29 Nisan 1920’ Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı
- 6-18 Eylül 1920’de İstiklal Mahkemeleri kuruldu
- 7-İsyenlara karşı Kuva-yı Millîye, merkez ordusu ve düzenli ordu kullanıldı

#### **İsyenların Sonuçları:**

- 1-Anadolu daha fazla işgal altında kaldı
- 2-Millî mücadelenin başarıya ulaşması gecikti
- 3-Yunanlılar Anadolu’da daha fazla ilerledi
- 4-Kardeş kanı akıtıldı
- 5-Anadolu birliği zedelendi
- 6-Ekonomik zayıatlar oldu
- 7-İsyenları bastıran TBMM’nin otoritesi arttı

#### **Açıklamalar:**

- 1-İsyenları kışkırtan ve çıkaranlar kutsal değerleri kullandılar
- 2-Padişaha bağlılık, Millî Mücadeleyi halka kötü gösterdi
- 3-Asker kaçaklarının bir kısmı isyenların insan gücünü oluşturdu

- 4-Yunan ordusu dahî bazı dönemlerde halifelik ordusu olarak tanıtıldı
- 5-İsyanların bastırılmasında TBMM'nin güçler birliği ilkesi etkili oldu
- 6-TBMM'ye karşı çıkarılan isyanlarda İstanbul yönetimi Millî Egemenliği; İşgalciler Millî Bağımsızlığı hedef almıştır.
- 7-19 Mayıs 1919'da başlayan isyanlar 1921 yılı sonlarına kadar devam etti.

## SEVR ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

### Antlaşmanın Geç İmzalanmasının Sebepleri:

- 1-Mondros Mütareke'sinin kalıcı hükümler içermesi.
- 2-Osmanlı Devleti'ni paylaşmak isteyen devletlerin çıkar çatışmasına girmesi
- 3-İşgalcilerin iç isyanlar ve Yunan işgalinin sonucunu beklemesi
- 4-Kurtuluş Savaşının başlamış olması
- 5-Yunanlıların İzmir'i işgal etmesinin paylaşım planlarını değiştirmesi

*İtilaf devletlerine göre Osmanlı ile imzalanacak olan antlaşma Türk halkını kısmen rahatlatır ve Mustafa Kemal'den koparırdı.*

*Yunan güçleri 22 Haziran 1920'de, imzalanacak olan antlaşmanın kabulüne zemin hazırlamak için, Milne Hattını aşarak; Bursa-Uşak çizgisinde harekete geçti. Yunanlılar 20 Temmuz 1920'de Doğu Trakya'yı işgal ettiler. (3 Kasım 1919'da İngilizler tarafından Yunanlıların güvenliğinin sağlanması ve Yunan işgalinin yerleşmesi için, İzmir, Aydın, Manisa'nın bir kısmı, Soma ve Ayvalık'ın bir kısmını Yunan işgali altında bırakacak şekilde çizilen ve Yunanlıların ve Kuva-yı Millîye'nin karşılıklı olarak geçmesi yasaklanan hatta **Milne Hattı** denilir.)*

*Bu gelişmeler üzerine Saltanat Şurası meseleyi görüşmek üzere 22 Temmuz 1920'de toplandı. Yapılan şurada Rıza Paşa hariç tüm üyeler Sevr Antlaşması'nın imzalanması yönünde kararı bildirdi. Saltanat Şurası'nın Sevr Antlaşması'nı imzalamak istemesinde Bursa ve Doğu Trakya'nın işgal edilmesi etkili oldu.*

*Antlaşmanın maddelerini hafifletmek için Damat Ferit Paşa Fransa'daki Sevr kasabasına gittiyse de etkili olamadı.*

*Sevr Antlaşması'nı imzalamak için Rıza Tevfik, Reşat Halis ve Hadi Paşa'dan oluşan grup Fransa'ya gönderildi.*

*İşgalci devletler Sevr Antlaşması'nın imzalanması ile Şark Meselesinin hallolacağına inanıyordu.*

*TBMM, Sevr Antlaşması'nı tanımadığı gibi; 19 Ağustos 1920'de aldığı kararla, antlaşmayı imzalayanları vatan haini kabul etti. Türk milletinin bu antlaşmaya cevabı ise Kurtuluş Savaşı oldu. Halk bu durum karşısında Millî Mücadelenin gereğini daha iyi anladı.*

*Padişah Sevr Antlaşması'nın imzalanmasını kabul etmekle hukuka ve Millî iradeye aykırı davranmıştır. Çünkü Kanun-ı Esasi'ye göre bir antlaşmanın imzalanabilmesi için Meclis-i Mebusan'ın onayının alınması gerekir. Sevr Antlaşması bu yönüyle hukuka aykırı olduğu gibi; Meclis-i Mebusan'ın aldığı Misak-ı Millî kararları ile çeliştiği için Millî iradeye de aykırıdır. Türklerin çoğunlukta olduğu Anadolu'yu böldüğü için evrensel beyannamelere de aykırıdır. (Fransız İhtilali'nin yaydığı fikirler ve Wilson Prensipleri)*

### ***Sevr Antlaşması'nın İçeriği:***

**1-**Osmanlı ülkesi; Giresun, Ordu, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya, Sinop, Kastamonu, Çankırı, Ankara, Eskişehir, Bolu, Zonguldak, Bilecik, İstanbul ve Kayseri'nin doğusu ile sınırlı kalıyordu.

**2-** Boğazlar her zaman bütün devletlerin gemilerine açık tutulacak; Türklerin hiç bir etkisinin bulunmadığı, kendine has polis gücü, bütçesi ve bayrağı olan bir komisyon tarafından yönetilecek. (İlk defa Boğazların yönetimi için komisyon kurulması kararı verilmiştir. Bu madde İstanbul'un güvenliğini tehlikeye düşürüyordu.

**3-**Midye-Büyük Çekmece hattının batısı ve İzmir dâhil Batı Anadolu Yunanistan'a verilecek

**4-**Doğu Anadolu'da sınırları Wilson tarafından çizilecek ve Karadeniz ile Akdeniz'e çıkışı olan bir Ermeni devleti kurulacaktır.

**5-**Doğu Anadolu'da bir Kürt devleti kurulacaktır.

**6-**Antalya ve Konya havalisi İç Batı Anadolu'nun içlerine kadar İtalyanlara verilecektir.

**7-**Mardin, Urfa, Antep, Adana, Malatya ve Sivas dolaylarını birleştiren bölge ve Suriye Fransa'ya verilecektir.

**8-**Hicaz hariç olmak üzere Arabistan ve Musul İngiltere'ye verilecektir.

**9-**Rodos ve On İki Ada İtalya'ya; Ege Adaları Yunanistan'a verilecektir.

**10-** Brest Litovsk Antlaşması tanınmayacaktır.

**11-**Osmanlı ordusunun mevcudu 50.700'ü geçmeyecek; askerlik mecburi olmaktan çıkarılacak, deniz gücü 13 ufak gemiyi geçmeyecek, orduda tank, ağır makineli tüfek, top ve uçak bulunmayacaktır.

**12-**Osmanlı maliyesini işgalcilerin oluşturacağı bir komisyon düzenleyecektir.

13-Kapitülasyonlar genişletilerek bütün devletlere verilecektir.

14-Azınlık hakları artırılacak; azınlık haklarının garantisi için bir komisyon kurulacaktır.

15-Osmanlı savaş tazminatı ödeyecektir.

### **Antlaşmanın Önemi:**

1-Osmanlı Devleti sömürge durumuna getirildi

2-İşgalciler şark meselesini hallettiklerine inandı

3-Halkın direnme gücü kamçılandı

4-Türk milleti İstanbul yönetimine ve İngilizlerle güvenilemeyeceğini bir defa daha anladı.

5-Azınlıklar emellerine ulaştığını zannetti.

### **Açıklamalar:**

1-Osmanlı yönetimine göre Sevr Antlaşması tamamen yok olmaktan daha iyiydi

2-Bu antlaşma Ayastefanos Antlaşması gibi geçersiz ve uygulanmayan bir antlaşmadır.

## **DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI**

İzmir'in işgalinden sonra Kuva-yı Millîye birlikleri Ayvalık, Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli ve Aydın'da Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler vermiştir.

Kuva-yı Millîye düşmanı oylayabiliyor fakat düşmanı yurttan atacak şekilde karşı taarruza geçemiyordu. Bu durumu bilen Mustafa Kemal, düzenli ordunun kurulmasının şart olduğuna inanıyor; fakat bu düşüncesini meclise kabul ettiremiyordu.

22 Haziran 1920'de başlayan Yunan Taarruzu Gediz muharebelerinde Kuva-yı Millîye'nin mağlubiyetine sebep oldu. Kuva-yı Millîye'nin komutanı olan Ali Fuat Cebesoy mağlubiyete Kuva-yı Millîye'nin disiplinsizlik ve düzensizliğini sebep gösterirken; Kuva-yı Millîye'ciler mağlubiyetin sebebi olarak Ali Fuat Cebesoy'un başarısızlığını ileri sürüyorlardı. Gediz Muharebeleri, Mustafa Kemal'in düzenli ordu konusundaki düşüncelerini haklı çıkarmış ve bunun üzerine 8 Kasım 1920'de yapılan meclis toplantısı sonucunda Ali Fuat Cebesoy'un Moskova büyükelçiliğine tayin edilmesine ve düzenli ordunun kurulmasına karar verilmiştir.

Batı Cephesinde düzenli orduyu kurmakla İsmet İnönü görevlendirildi. Cephenin güneyi ise Refet Bele'nin komutasına verildi.

*!! 27 Aralık 1920'de Kuva-yı Seyyare'nin, kaldırılarak düzenli orduya katılması kararlaştırıldı*

### **Düzenli Ordunun Kurulma Sebepleri:**

1-Halk ile Kuva-yı Millîye birliklerinin karşı karşıya gelmeye başlaması



- 2-Yunan ilerleyişinin durdurulamayışı
- 3-Kuva-yı Millîye'nin merkezi otoriteden yoksun oluşu
- 4-Kuva-yı Millîye'nin bölgesel amaçlı olması

#### **Düzenli Ordunun Özellikleri:**

- 1-Kurtuluş Savaşı'nda sadece Yunanlılara karşı savaştı
- 2-TBMM'ye karşı oluşan bazı isyanları bastırdı
- 3-Tekâlif-i Millîye Emirlerinin uygulanması sonucunda taarruz gücüne ulaştı
- 4-I. İnönü Muharebesi ilk savaşı ve ilk başarısıdır.
- 5-Eskişehir-Kütahya Muharebeleri tek başarısızlığıdır.

## **KURTULUŞ SAVAŞI**

### **A-GİRİŞ:**

- 1-Halk kongreler yolu ile örgütlenip birleştirilmiştir.
- 2-Güneyde Fransız ve Ermenilere karşı Kuva-yı Millîye; Doğu Anadolu'da Ermenilere karşıdan kalan XV. Kolordu; Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı TBMM'nin kurduğu düzenli ordu kullanılmıştır.
- 3-Ordu taarruz gücüne ulaşana kadar Yunanlılara karşı batı cephesinde savunmada kalınmıştır.
- 4-Kurtuluş Savaşında bağımsızlık ve egemenlik birlikte yürütülmüştür.
- 5-Kurtuluş Savaşı, Türk milletinin I. Dünya savaşının sonuçlarına bir tepkisidir.
- 6-Mondros Mütareke'sinin Osmanlı devletini etkisiz duruma getirmesi, kurtuluş mücadelesini halkın yapmasına sebep olmuştur.
- 7-Kurtuluş savaşı için ilk adımları Millî cemiyetler atmış, kurtuluşu TBMM tamamlamıştır.
- 8-İtalyan ve İngilizlerle askeri mücadele olmamasına rağmen; en fazla diplomatik mücadele İngilizlerle olmuştur.
- 9-TBMM'de ilk bunalım ordu, ikinci bunalım ise hükûmet meselesinden dolayı çıkmıştır.

### **CEPHELER**

#### **A-DOĞU CEPHESİ**

##### **Ermeni Sorunu:**

Ermeniler Osmanlı ülkesinde rahat bir şekilde yaşıyordu. Osmanlı Devletinde bakanlık ve yargıçlık yapan Ermeniler dahi vardı. Van, Bitlis, Diyarbakır, Tokat ve İstanbul yoğun olarak yerleştikleri yerlerdi. Osmanlı ülkesinin her yerine istedikleri gibi yayılmışlardı.

Fatih zamanında İstanbul'da Ermeni patrikhanesi kurulmuştur. Tanzimat Dönemi'nde Fransızlar Katoliklerin; İngilizler Protestanların koruyuculuğunu yaparken; Ruslar da Ortodoksların ve Ermenilerin koruyuculuğunu yapıyordu.

Osmanlı Devleti, Ermenilere devlete bağlılıklarından dolayı millet-i sadıka diyordu. XIX. yüzyılda birçok ayaklanma olurken; Ermeniler bu ayaklanmalardan pek etkilenmemişti. Doğu Anadolu'da karışıklıklar çıkararak, bu bölgeden güneye inmeyi planlayan Rusya, Ayastefanos Antlaşması'ndan itibaren Ermeni meselesini gündeme getirmiştir. Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurdurarak Rusya'nın güneye inmesini önlemek isteyen İngiltere ise Berlin Konferansında Ermeni meselesini gündeme getirdi. Yani Ermeni meselesi İngiltere ile Rusya'nın kışkırtmaları sonucu ortaya çıkmıştır.

Rusya ve İngiltere'nin kışkırtmaları sonucunda XIX. yüzyılın sonlarında Ermeniler arasında da millîyetçilik çalışmaları görülmeye başladı. Ermeniler teşkilatlanmak için Hınçak (1887) ve Taşnak-sütyun(1890) cemiyetlerini kurdular.

Osmanlı ülkesinde en son isyan eden azınlık olan ve hiç bir bölgede yeterli çoğunluğu olmayan Ermenilerin, Osmanlı ülkesinde isyanlar çıkararak başarıya ulaşmaları mümkün değildi.

Ermeniler XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Bankasını bastılar, 1904'de Sason isyanını; 1914'de Zeytun İsyanını çıkardılar. II. Abdülhamit'e suikast düzenlediler.

I. Dünya Savaşı esnasında Ruslar tarafından kullanılan Ermeniler yıllarca birlikte yaşadıkları Türklere saldırmaktan çekinmediler. Osmanlı Devleti Doğu Anadolu'da Türklerle Ermeniler arasında olayların çıkmaması için Ermenileri 14 Mayıs 1915'de çıkardığı tehcir kanunu ile Suriye bölgesine göç ettirdi.

Brest Litovsk Antlaşması ile Rusya I. Dünya Savaşından çekilince; İngilizler Batum petrol bölgesinde etkili olabilmek ve Osmanlı ile Rusya arasında tampon bölge oluşturmak için Gümrü civarında Ermenilere devlet kurdurdu. (28 Mayıs 1918)

Paris Konferansında, Doğu Anadolu'da, Ermeni devletinin kurulması kabul edildi. Mondros Mütarekesi'nin İngilizce metninde Doğu illerine Ermeni vilayetleri denmesi de İngilizlerin Ermenilerle ilgili düşüncesini, daha Paris Konferansından önce ortaya koyuyordu.

Doğu Anadolu'da kurulacak olan Ermeni devletinin mandaterliği Paris Konferansı esnasında ABD'ye verilmiştir. ABD, Ermeni mandaterliğinden Aralık 1919'da oluşturulan Harbord Raporu sonucunda vazgeçmiştir. Bu rapor Ermenilerin Doğu Anadolu'da azınlıkta

olduğunu, Türklerin mücadeleye hazır olduğunu ve ABD için Doğu Anadolu'ya yönelik olarak alınacak bir mandaterliğin zararlı olacağı belirtiyordu.

Doğu Anadolu'daki Ermeni olaylarından dolayı Kazım Karabekir komutanı olduğu XV. kolorduyu dağıtmamıştı. Bu kolordunun varlığı Ermeniler için kısmen de olsa caydırıcı bir unsurdu. Bölge Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin çalışmaları sonucu örgütlenmişti.

9 Haziran 1920'de Kazım Karabekir'in, TBMM tarafından, Doğu Cephesi Komutanlığı'na atanması sonucunda devletin ilk cephesi oluşmuş oldu.

28 Ekim 1920'de harekete geçen Türk ordusu karşısında tutunamayacağını anlayan Ermeniler barış isteyince, 3 Aralık 1920'de Kazım Karabekir, TBMM adına Ermenilerle Gümrü Antlaşması'nı imzaladı.

*!! 5 Aralık 1920'de Ermenistan Sovyet Rusya yönetimine girdiği için Gümrü Antlaşması Ermeni meclisinden geçememiştir.*

### **GÜMRÜ ANTLAŞMASI (3 ARALIK 1920)**

- 1-Ermeniler Kars, Gümrü ve Sarıkamış'ı terk edecek
- 2-Aras Nehri ile Çıldır Gölü arası Türk-Ermeni sınırı olacak
- 3-Ermeniler TBMM aleyhine olan antlaşmaları tanımayacaktır.
- 4-Göç ettirilmiş olan Ermeniler altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecektir.

Ermeniler Kars civarından çekilince; Türkiye, Devleti Gürcüler ile sınır komşusu oldu. Ardahan'ın bir kısmı, Artvin ve Batum Gürcülerin elindeydi. TBMM'nin verdiği ultimatoma sonucunda 23 Şubat 1921'de Gürcüler Artvin, Ardahan ve Batum'u terk etti. (Batum Antlaşması)

### **Gümrü Antlaşması'nın Önemi:**

- 1-Mondros Mütarekesi ile belirlenen sınırlar ilk defa aşılmıştır.
- 2-TBMM'nin ilk askeri ve siyasi başarısı görüldü
- 3-Ermenistan TBMM'yi antlaşma imzalayarak tanıyan ilk devlet oldu
- 4-Misak-ı Milli yönünde ilk adım atıldı
- 5-Sevr Antlaşması'na ilk darbe vuruldu
- 6-Doğu sınırının belirlenmesi yönünde ilk adım atıldı
- 7-Doğudaki güçleri batıya kaydırma imkânı oluştu

### **B-GÜNEY CEPHESİ**

Mondros Mütarekesi'nden sonra İngilizler 9 Kasım 1918'de İskenderun'u, 17 Aralık 1918'de Antep'i, 22 Şubat 1919'da Maraş'ı ve 24 Mart 1919'da Urfa'yı işgal ettiler.

Fransızlar ise Mersin, Adana, Hatay ve Osmaniye'yi işgal ettiler.

İngilizler petrol bölgelerine karşılık Maraş (30 Ekim 1919), Urfa (30 Ekim 1919) ve Antep'i (5 Kasım 1919) Fransızlara devrettiler.

Fransızlar Suriye ve Mısır'dan getirdikleri Ermenilere intikam alayları kurdurarak, Ermenileri bölgedeki Türklere karşı kullandılar. Ermeniler Çukurova'da devlet kurmak istediklerinden dolayı Türklere karşı saldırıya geçtiler.

Batı Anadolu'da düşmana karşı seçilmiş seyyar güçler savaş verirken; Güney Cephesi'nde kadın, çocuk, ihtiyar olmak üzere halk düşmana karşı topyekûn bir mücadeleye girmiştir.

Sivas Kongresinde, güney cephesinin, gönderilecek subaylarca düzenlenip halkın düşmana karşı harekete geçirilmesi planlanmıştır.

Fransızlar ile Türk halkı arasında ilk ciddi çarpışmalar Sütçü İmam'ın harekete geçmesi ile Maraş'ta başlamıştır. Maraş halkı Fransızları 10 Şubat 1920'de Maraş'tan atmayı başardı.

11 Nisan 1920'de ise Urfa halkı Fransızları memleketlerinden atmayı başardı.

Şahin Bey mücadelesi ile ünlenen Antep ise bütün gayretlerine rağmen Fransızlara teslim olmak zorunda kaldı.(Şubat 1921)

TBMM daha sonradan Maraş'a kahraman; Urfa'ya şanlı; Antep'e ise gazi unvanını vermiştir.

Adana'da ise mücadeleler 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması'na kadar devam etti.

Güney cephesi Ankara Antlaşması ile kapanmış ve Adana ile Antep savaş yapılmadan Fransızlardan geri alınmıştır.

## **C-BATI CEPHESİ**

### **Yunanlıların Anadolu'da İlerleme Sebepleri:**

- 1-Osmanlı ordusunun terhis edilmiş olması
- 2-Cephede ilk dönemde disiplin olmaması
- 3-İsyanlardan dolayı Anadolu'da birliğin geç sağlanması
- 4-İngilizlerin Yunanlılara yardım etmesi
- 5-Mondros Mütarekesi'nin taşıdığı ağır maddelerden dolayı Osmanlı Devletinin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirememesi

Paris Konferansında, Türkiye'nin mandaterliğinin hiç bir devlet tarafından alınmamasını savunan Fransa; Yunanistan'ın İzmir'i terk etmesini de istiyordu.

Dünya Müslümanlarından çekinen İngilizler İstanbul'u paylaşım planları içine almamıştır.

Paris Konferansında Kürtlerin mandaterliğini İngilizler kabul etmiştir.

Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı ilk mücadeleyi Kuva-yı Millîye birlikleri verdi. 1921 yılının başlarında oluşan düzenli ordu ise ilk savaşını Ethem Bey'e karşı vermek zorunda kaldı

8-9 Temmuz 1920'de Bursa işgal edilince meclis kürsüsüne siyah bir örtü çekildi. Bu örtü 6 Eylül 1922'de kaldırılmıştır.

## **I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 OCAK 1921)**

### **Sebepleri:**

- 1-Demir yolu hattından dolayı Yunanlılar Eskişehir'i ele geçirmek istiyordu.
- 2-Yunanlılar, yardım alabilmek için, batılı devletlere güçlerini ispatlamak istiyordu
- 3-Yunanlılar Ethem Bey'in isyanından faydalanmak istiyordu.
- 4-Yunanlılar TBMM'ye Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmek istiyordu

*İsmet İnönü komutasındaki düzenli ordu Yunanlıları durdurmayı başarmıştır.*

### **I. İnönü Zaferinin Önemi:**

- 1-Düzenli ordu ilk zaferini kazandı
- 2-İtilaf devletleri arasında anlaşmazlık yaşandı
- 3-İsmet İnönü tuğgeneral rütbesi aldı
- 4-TBMM'nin içte ve dışta saygınlığı arttı.
- 5- Ethem Bey isyanı bastırıldı
- 6-Afganistan ve SSCB ile dostluk anlaşması imzalandı
- 7-İstiklal marşı kabul edildi.(12 Mart 1921)
- 8-Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi
- 9-Halkın orduya ve TBMM'ye karşı güveni arttı
- 10-Asker toplama işi kolaylaştı
- 11-İstanbul Hükûmeti ve TBMM Londra Konferansı'na davet edildi

## **LONDRA KONFERANSI (23 ŞUBAT-12 MART 1921)**

### **Sebepleri:**

- 1-Düzenli ordunun I. İnönü başarısı
- 2-İtilaflar arasındaki anlaşmazlıklara çözüm aramak
- 3-Rusya ile TBMM'nin yaklaşmaya başlaması
- 4-TBMM'ye Sevr Antlaşması'nın kabul ettirilmek istenmesi
- 5-Yunan ordusuna zaman kazandırma düşüncesi
- 6-TBMM'nin Gümrü başarısı
- 7-Güneyde Fransızlara karşı başarılı mücadeleler verilmesi

Konferansa İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Osmanlı Devleti ve TBMM katıldı.

TBMM'yi hukuken tanımak istemeyen İngilizler TBMM'yi konferansa direkt olarak davet etmeyip Londra Konferansına Türkiye'den öncelikle İstanbul Hükûmeti'ni çağırıştır. İngilizler, konferansta ikilik çıkarmak amacıyla ve TBMM'ye Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmek için İstanbul Hükûmeti'nden TBMM adına Mustafa Kemal'in uygun göreceği bir temsilci getirmesini istemiştir.

Mustafa Kemal konferansa direkt olarak davet edilmedikçe TBMM'nin katılamayacağını bildirince; TBMM de İtalya aracılığı ile konferansa direkt olarak davet edildi.

Konferansa TBMM adına Bekir Sami Bey; İstanbul Hükûmeti adına ise Tevfik Paşa katıldı. Konferansta Türk delegeleri arasında ikilik çıkarmak isteyen İtilaf Devletleri ilk konuşma hakkını Tevfik Paşa'ya verdiler. İtilaf devletlerinin oyununu bozmak isteyen Tevfik Paşa “ *Söz milletimin asıl temsilcileridir, sözün Anadolu kuruluna verilmesin rica ederim*” der.

*Mustafa Kemal, Türkler adına konferanstan olumlu bir sonuç çıkmayacağını biliyor; fakat şu sebeplerden dolayı konferansa katılımı kabul ediyordu:*

- 1-Türklerin haklı davasını ve Misak-ı Millî'sini dünyaya duyurmak
- 2-İşgalcilerin “*Türk milleti barışa yanaşmıyor*” tezini çürütmek
- 3-Yeni kurulan orduya zaman kazandırmak
- 4-TBMM'yi hukuken tanıtmak

Konferansta işgalciler Türklere sürekli olarak Sevr Antlaşması'nı kabul ettirmeye çalışmıştır. Sadece Sevr Antlaşması'nda belirlenen asker sayısının bir miktar artırılabilceği söylenmiştir.

Bekir Sami Bey Fransa, İngiltere ve İtalya ile esir mübadelesine ve ekonomiye yönelik antlaşmalar imzalamıştır. Bekir Sami Bey bu antlaşmalarda eşitlik ilkesini gözetmemiştir. İtalya ve Fransa'ya ekonomik tavizler verirken; İngilizlerle yaptığı esir mübadelesi antlaşmasına göre İngilizlerin sadece Malta'daki esirleri serbest bırakmasını; diğerlerini ise değişim dışı tutmasını kabul etmiştir. Bekir Sami Bey'in yaptığı bu antlaşmaları TBMM eşitlik

ilkesine uymadığı için kabul etmediği gibi; Bekir Sami Bey'i de dışişleri bakanlığından almıştır. Bu antlaşmalar TBMM'nin antlaşma imzalanabilecek diplomatik saygınlığa ulaştığını göstermiştir.

#### **Konferansın Önemi:**

- 1-TBMM hukuken tanındı
- 2-Sevr Antlaşması'ndan işgalcilerin taviz verebileceği görüldü
- 3-İşgalciler arasındaki görüş ayrılıkları büyüdü
- 4-Konferanstan sonuç çıkmaması Türk milletine tam zafer kazanılması gerektiğini gösterdi.

#### **TÜRK-AFGAN DOSTLUK ANTLAŞMASI (1 MART 1921)**

TBMM ve Afganistan karşılıklı olarak birbirinin meşruluğunu tanımayı ve yardımlaşmayı kabul ettiler.

**Önemi:** İlk defa bir doğulu İslam devleti TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıdı.

!! Afganistan 1919'a kadar İngiliz sömürgesi altındaydı.

#### **MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 MART 1921)**

##### **Türk-Rus Yakınlaşmasının Sebepleri:**

- 1-TBMM'nin Gümrü başarısı
- 2-I. İnönü Zaferi
- 3-TBMM'nin güvenilir dost imajı vermesi
- 4-SSCB'nin dost arayışı
- 5-TBMM'nin İtilaf devletleri ile yaklaşıyor olması
- 6-Boğazların açık halde oluşunun SSCB'yi kendi adına endişelendirmesi
- 7-Güneyde Fransızlara karşı başarılar kazanılması
- 8-Mustafa Kemal'in diplomatik çabaları
- 9-Her iki ülkenin de ortak düşmanının olması
- 10-Rusya'nın Anadolu Mücadelesini kendi rejimine dönüştürmek istemesi

##### **Antlaşmanın Maddeleri:**

1-Liman hizmetlerinden Türkiye'nin faydalanması şartıyla, Batum Gürcistan'a bırakılacaktır.

2-Ermeni ve Gürcüler ile yapılan antlaşmalar kabul edilecektir.

3-Boğazların rejimi Türkiye'nin egemenlik hakları korunmak şartıyla Kara Deniz'e sahildar devletlerce düzenlenecektir.

4-Birinin tanımadığı uluslararası antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.

5-Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı'nın yaptığı antlaşmalar geçersiz sayılacaktır.

6-Artvin ve Ardahan TBMM'de kalacaktır.

7-Gerekli durumlarda karşılıklı yardımlaşılacaktır.

#### **Antlaşmanın Önemi:**

1-İlk defa Avrupalı bir devlet antlaşma imzalayarak TBMM'yi ve Misak-ı Millî'yi tanıdı

2-Rusya Sevr Antlaşması'nı geçersiz saydı

3-Batum'un Gürcistan'a bırakılması ile Misak-ı Millî'den ilk taviz verildi

4-Rusya kapitülasyonları kaldıran ilk devlet oldu

5-TBMM ile SSCB arasında ilk antlaşma imzalandı

6-Doğu cephesinin güvenliği pekiştirildi.

7-TBMM diplomatik bir zafer elde etti.

8-İşgalci devletlere karşı denge politikası izlenebilmesi için önemli bir koz elde edildi.

9-İki devlet karşılıklı olarak birbirinin rejimini tanıdı.

!! Rusya ile ilişkiler Mayıs 1920'de başlamıştır. Haziran 1920'de ise Rusya Misak-ı Millî'yi tanımıştır.

## **II. İNÖNÜ ZAFERİ (23 MART-31 MART 1921)**

#### **Sebepleri:**

1-Londra Konferansında TBMM'nin Sevr Antlaşması'nı kabul etmemesi.

2-Yunanlıların Eskişehir'i ele geçirmek istemesi

3-Yunanlıların güçlerini Avrupalı devletlere göstererek, onlardan yardım almak istemesi.

İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu Yunanlıları ikinci defa durdurmayı başarmıştır.

Mustafa Kemal İsmet Paşa'ya çektiği telgrafta "Siz orada yalnız düşmanı değil; milletin makûs talihini de yendiniz" demiştir.

#### **Zaferin Önemi:**

1-I. İnönü Zaferinin rastlantı olmadığı görüldü

2-Ordunun taarruza hazır olmadığı görüldü

!! 8 Nisan 1921'de Türk ordusu Aslıhanlar'da karşı taarruza geçtiyse de başarılı olamadı.

3-Cephenin güneyi de Refet Bele'den alınarak İsmet Paşa'nın komutasına verildi.

4-İtilaf bloğundaki ayrılık düşüncesi güçlendi.



## **ESKİŞEHİR-KÜTAHYA MUHAREBELERİ (10-24 TEMMUZ 1921)**

Türk ordusunun daha fazla güçlenmeden imha edilmesi gerektiğine inanan Yunanlılar 10 Temmuzda tekrar harekete geçmiştir. Zaferden emin olan Yunan kralı bu savaş öncesinde İzmir'e gelmiştir.

Yunanlılar karşısında Türk ordusu tutunamayınca; Türk ordusunun telef olmasını önlemek isteyen Mustafa Kemal, İsmet Paşadan Türk ordusunu Sakarya'nın doğusuna çekmesini istedi. Yunanlılar Sakarya'nın doğusunu hem tam olarak bilmiyorlar; hem de Yunanlıların bu bölgeye ait savaş planları yoktu.

### **Önemi:**

- 1-Türk ordusu Kurtuluş Savaşı esnasında ilk ve tek mağlubiyetini almıştır.
- 2-Afyon, Kütahya ve Eskişehir Yunanlıların eline geçmiştir.
- 3-Mecliste tartışmalar başlamıştır.
- 4-Meclisteki bazı milletvekilleri başkentin Kayseri'ye taşınmasını teklif etmiştir.
- 5-Fransızlar barış yapmaktan vazgeçti.
- 6-Kuva-yı Millîye'ye geri dönme tartışmaları başladı.

## **BAŞKOMUTANLIK KANUNU (5 AĞUSTOS 1921)**

### **Kanunun Çıkarılma Sebebi:**

Olağanüstü durumdan dolayı kararların hızlı alınıp; hızlı uygulanması gerekiyordu.

Mustafa Kemal Millî iradeye olan saygısından dolayı başkomutanlık yetkisini meclisten sadece üç aylık kısa bir süre için istemiştir. Başkomutanlık yetkisi daha sonradan, Büyük Taarruz öncesinde süresiz olmak üzere (20 Temmuz 1922), iki defa uzatıldıysa da Cumhuriyetin ilanı ile sona ermiştir.

### **Önemi:**

- 1-Meclis ilk defa bütün yetkilerini bir kişiye vermiştir.
- 2-Mustafa Kemal tekrar askerlik mesleğine dönmüştür.
- 3-Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşını daha rahat idare etme imkânına kavuşmuştur.

### **Başkomutanın Yetki ve Sorumlulukları:**

- 1-Meclisin tüm yetkilerini taşır.

2-Meclis kararı ile yetki süresi uzatılır.

3-Kararları kanun niteliğindedir.

4-Görev süresi dolmadan yargılanamaz

Başkomutanlık süresinin uzatılması ve süresiz hale getirilmesi; meclisin Mustafa Kemal'e güvendiğini ve Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisini iyi kullandığını gösterir.

## **TEKÂLİF-İ MİLLİYE EMİRLERİ (7-8 AĞUSTOS 1921)**

### **Kanunun Çıkarılış Sebebi:**

Türk ordusunun taarruz gücüne ulaşabilmesi için Türk milleti topyekûn seferber edilmek istenmiştir.

### **Maddeleri:**

1-Her ilçede bir tekâlif-i Millîye komisyonu kurulacaktır.

2-Kanunun uygulanması için İstiklal Mahkemeleri çalışacaktır

3-Her aile bir giyimlik elbise; bir çift çorap; bir çift çarık verecektir.

4-Bedeli sonradan ödenmek üzere; halk ve esnafın elinde bulunan yiyecek, giyecek gibi her türlü temel gereksinim maddeleri ve teknik araç gereçlerle ulaşım araç gereçlerinin %40'ına el konulacaktır.

5-Halk elinde bulunan ulaşım araçları ile her ay Millî Mücadele adına 100 kilometre taşıma yapacaktır.

6-Gerekirse sahipsiz mallara el konulacaktır.

7-Halk elinde bulunan silah ve cephanenin tümünü teslim edecektir.

8-Gerektiğinde, zanaat erbabı orduya katılacaktır.

### **Açıklamalar:**

1- Halktan yardımlar toplanamadan Sakarya Savaşı başlamıştır.

2-Bu vergiler Osmanlı zamanında toplanan avarız vergisi ile benzerlik gösterir.

## **SAKARYA MEYDAN SAVAŞI (23 AĞUSTOS-12 EYLÜL 1921)**

Yunanlılar Ankara'ya kadar ilerleyerek savaşı kesin olarak sonuçlandırmak için harekete geçmiştir.

Yüz kilometrelik bir alana yayılmış olan Türk ordusu düşman karşısında dağılma emareleri gösterdiyse de; Mustafa Kemal'in "Hattı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O satıh tüm vatandır. Vatanın her karış toprağı yurttaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz" sözü Türk askerinin savunma azmini artırmıştır. 10 Eylül'den itibaren kendisini toparlayan Türk

ordusu, Yunanlıları, durdurduğu gibi; Sakarya Nehri'nin batısına atmayı da başarmıştır. Ordunun taarruz gücü olmadığı için savaşa devam etmemiştir.

### **İngilizler Yunanlılara Zaman Kazandırmak İçin Ateşkes Teklifinde Bulundular:**

- 1-Savaş durdurulacak
- 2-İki tarafın kuvvetleri denetlenecek
- 3-Kuvvetler artırılmayacak
- 4-Askersiz ara bölge oluşturulacak
- 5-İtilaflar her iki tarafın askeri gücünü denetleyebilecek

Bağımsızlık olgusu ile bağdaşmayan bu ateşkes önerisi ilke olarak kabul edildiyse de; TBMM bu ateşkesin şartlarını bütün olarak kabul etmedi.

TBMM ateşkesin tam olarak kabul edilebilmesi için Yunanlıların Anadolu'yu terk etmesini istemiştir. Fakat asıl amaçları Yunanlılara zaman kazandırmak olan işgal devletleri bu öneriyi kabul etmemiştir.

### **Açıklamalar:**

- 1-Türk ordusu, Kurtuluş Savaşında, en fazla Sakarya Savaşında şehit vermiştir.
- 2-Türkler ve Yunanlılar Sakarya Savaşında uçak kullanmıştır.

### **Sakarya Zaferinin Önemi:**

1-Türk ordusunun II. Viyana Bozgunundan beri de-vam eden geri çekilişi ve savunması sona erip; taarruz dönemi başladı.

- 2-İtilaf bloğu dağıldı.
- 3-İtalyanlar Anadolu'yu terk etti.
- 4-Fransa ile TBMM arasında Ankara Antlaşması imzalandı
- 5-İngiltere ile 22 Ekim 1921'de TBMM esir mübadelesi antlaşması imzalandı
- 6-Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ile TBMM arasında Kars Antlaşması imzalandı.
- 7-2 Ocak 1922'de TBMM ile Ukrayna arasında dostluk antlaşması imzalandı
- 8-İngilizler TBMM'ye ateşkes teklifinde bulundu.
- 9-Yunanlıların taarruz gücü kırıldı.
- 10-Mustafa Kemal'e gazilik unvanı ve mareşallik rütbesi verildi. (19 Eylül 1921)
- 11-Yunanlılar Doğu Trakya üzerinden İstanbul'a yapmak istedikleri saldırıdan vazgeçtiler.

!! Türk ordusunun en fazla insan kaybı Sakarya Savaşında oldu.

### **KARS ANTLAŞMASI (13 EKİM 1921)**

Sakarya Zaferi Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'ı Rusya'nın da teşviki ile TBMM ile antlaşma imzalamaya yönlendirdi.

TBMM ile üç Sovyet cumhuriyeti arasındaki antlaşma Türkiye'nin doğu sınırına son halini verdi. (Türkiye'nin Batum'un liman hizmetlerinden faydalanma hakkı da sona erdi.)

### **ANKARA ANTLAŞMASI (20 EKİM 1921)**

#### **Sebepleri:**

- 1-TBMM'ni Sakarya Zaferi
- 2-Fransızların Yunan zaferinden ümidini kesmesi
- 3-İngiltere'nin Almanya'ya yaklaşmaya başlaması
- 4-Türklerin her türlü bölücü harekete karşı olması ve bu tür pürüzleri gidermek için mücadeleyi göze alması

Fransa ile TBMM arasında Eskişehir-Kütahya Savaşlarından önce barış görüşmeleri başlamış; fakat Türk ordusunun bu savaştaki başarısızlığı Fransızları ümitlendirmiş ve Fransızlar Yunanistan ile Türkler arasındaki mücadelenin kesin sonucunu beklemeye başlamıştır.

#### **Antlaşmanın İçeriği:**

- 1-Fransa işgali altında bulunan Adana ve Antep'i terk edecektir.
- 2-Hatay ve İskenderun Fransa'nın mandaterliği altında bulunan Suriye'de kalacaktır.
- 3-Fransa Hatay'ın nüfusuna ve kültürüne müdahale etmeyecektir.
- 4-Fransa bölgeden çekilmek zorunda kalırsa; Hatay ve civarını Suriye'ye bırakmayacaktır.

Bu madde Mustafa Kemal'in ileri görüşlülüğünü gösterir. Çünkü Fransa 1936'da bölgeyi terk edecek ve bölgedeki statünün yeniden belirlenmesi gerekecektir.

#### **Önemi:**

- 1-Güney cephesi kapanmıştır.
- 2-Misak-ı Millî'den taviz verilmiştir.
- 3-Dış politikada başarılı ve sözü geçer olmanın şartının iç politikada da başarılı olmaktan geçtiği görülmüştür.
- 4-Güney sınırı ilk haliyle çizilmiştir.
- 5-İtilaf bloğu parçalanmıştır.
- 6-Adana ve Antep kurtarıldı.
- 7-Hatay Misak-ı Millî sınırlarının dışında kaldı.
- 8-Güneydeki Ermeni sorunu kapandı.

## BÜYÜK TAARRUZ (26 AĞUSTOS 1922)

### *Taarruz İçin Yapılan Hazırlıklar:*

- 1-Mustafa Kemal'in başkomutanlık süresi uzatıldı.
- 2-Rusya'dan ve bazı doğulu ülkelerden yardım sağlandı.
- 3-Doğu ve güney cephesinde tam güvenlik sağlandı.
- 4-İstanbul'dan silah ve cephane kaçırıldı.
- 5-Kamuoyu oluşturmak için Avrupa'ya diplomatlar gönderildi.
- 6-Fransa ve İtalya'nın bıraktığı silahlar toplandı.
- 7-Fransa ve İtalya'dan silah satın alındı.
- 8-Tekalif-i Millîye emirleri uygulandı.
- 9-Ordu yoğun bir eğitime tabi tutuldu.

Türk ordusu 26 Ağustos 1922'de taarruza geçti. 30 Ağustos 1922'de ise Dumlupınar'da Yunan ordusu ile Türk ordusu arasında Başkomutan Meydan Muharebesi oldu. Başkomutan Meydan Muharebesinde Türk ordusu karşısında mağlup olan Yunan ordusu batı yönünde kaçmaya başladı. Mustafa Kemal Türk ordusunun bu zaferi üzerine Yunanlıların ülkeden tamamen atılması için orduya "Ordular ilk hedefiniz Ak Denizdir İleri!" emrini verdi.

9 Eylülde Yunanlılar İzmir'den atılırken son Yunan kalıntıları ise 18 Eylülde Kapıdağ Yarımadası'ndan atıldı.

Türk ordusu, 18 Eylülden itibaren Marmara'ya yönelince; İngilizler ile karşı karşıya geldi. İngilizler bu durum karşısında TBMM'ye ateşkes teklifinde bulundular. İngilizler Türk ordusu Marmara'ya girdiği takdirde Türk ordusuna karşı savaşabileceklerini bildirdiler. SSCB kozunu İngilizlere karşı çok iyi kullanan Mustafa Kemal ise Doğu Rumeli Yunanlılar tarafından boşaltılmadığı takdirde Türk ordusunun savaşa devam edeceğini bildirdi. İngilizler Yunanlıların Doğu Rumeli'yi boşaltması şartını kabul ederek mütareke yapılmasını istediler.

### **Büyük Taarruzun Önemi:**

- 1-Yunanlılar Anadolu'dan atıldı.
- 2-TBMM eşit devletler konumuna geldi.
- 3-İngilizler ile Türk ordusunun savaşma ihtimali oluştu.
- 4-Mudanya Mütarekesi'ne zemin oluştu.
- 5-Yunan başkomutanı esir alındı.

## **MUDANYA MÜTAREKESİ (11 EKİM 1922)**

### **Sebepleri:**

- 1-Yunanlıların kesin olarak mağlup olması
- 2-İngiltere'nin politik yalnızlığa düşmesi.
- 3-İngiliz dominyonlarının bıkkınlık göstermesi.
- 4-Lloyd George Hükûmeti'nin sert eleştirilere maruz kalması
- 5-Mustafa Kemal'in SSCB ile yardımlaşma manevralarına girmesi.

TBMM, İngiltere, Fransa, İtalya'nın doğrudan katıldığı ve Yunanlıların Mudanya açıklarından bir gemiden dolayı olarak takip ettiği Mudanya Mütarekesi görüşmeleri 3 Ekim 1922'de başladı.

### **Mütarekenin Maddeleri:**

- 1-Yunanlılar Doğu Trakya'yı 15 gün içinde Meriç'e kadar boşaltacak; bölgede Türk yönetimi 30 gün sonra başlayacaktır.
- 2-İstanbul ve çevresinin yönetimi TBMM'ye bırakılacaktır.
- 3-Türk ordusu barış imzalanana kadar; Çanakkale ve Kocaeli Yarımadası'nda belirlenen çizgide duracaktır.
- 4-Türkiye barış imzalanana kadar Doğu Trakya'da 8000 jandarmadan daha fazla güç bulundurmayacaktır.
- 5-Boğazların durumu yapılacak olan antlaşma ile belirlenecektir.

### **Mütarekenin Önemi:**

- 1-Savaşın silahlı mücadele dönemi sona erip; diplomatik mücadele dönemi başladı.
- 2-Lloyd George Hükûmeti istifa etti.
- 3-İsmet Paşa diplomatik başarısını ispat etti.
- 4-Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarıldı.
- 5-Osmanlı yönetimi mütarekeye çağrılmamakla ve İstanbul ve çevresinin yönetimi TBMM'ye bırakılmakla Osmanlı Devletinin hukuken sona erdiği kabul edildi.
- 6-İngiltere TBMM'nin meşruluğunu tanıdı.

## **LOZAN ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)**

Mustafa Kemal; Yunanlıların İzmir'de yaptığı tahribatın görülerek, Yunanistan'dan daha fazla savaş tazminatı alınması ve görüşmeleri daha yakından takip edebilmek için barış görüşmelerinin İzmir'de olmasını istemiştir. Görüşmelerin tarafsız bir ülkede olmasını isteyen Avrupalı devletler ise görüşmelerin İsviçre'nin Lozan kentinde olmasına karar vermiştir.

Rauf Orbay bakanlar kurulu başkanı olduğu için görüşmelere katılmak istemiş; fakat görüşmelere Mondros Mütarekesi'ni imzalayan bir kişinin gidemeyeceğini savunan Mustafa Kemal; barış görüşmelerine İsmet Paşa'nın gitmesini uygun bulmuştur.

Görüşmelere TBMM adına baş delege olarak İsmet İnönü, Rıza Nur ve Hasan Saka katılmıştır.

Mustafa Kemal TBMM delegelerinden; barış görüşmeleri esnasında kapitülasyonlar ve Ermeni meselesi hakkında taviz verilmemesini istemiştir.

Lozan'da barış görüşmeleri 20 Kasım 1922'de başladı. Borçlar, Irak sınırı, kapitülasyonlar, Boğazlar ve İstanbul'un boşaltılması meselesinden dolayı görüşmeler 4 Şubat 1923'de kesildi.

Yahudi cemaati lideri Haim Naum Efendi'nin ara-buluculuğu sonucunda görüşmeler 23 Nisan 1923-de tekrar başlayıp, 24 Temmuz 1923'de sonuçlandı.

## SINIRLAR

**Doğu Sınırı:** Kars Antlaşması ile belirlenen sınır ölçü alındı.

**Irak Sınırı:** Musul petrol bölgesini Türkiye'ye bırakmak istemeyen İngiltere Irak sınırının çizilmesinde sorun çıkardı. Görüşmelerde vakit kaybedilmek istenmediğinden dolayı, Irak sınırı meselesinin, Lozan Görüşmelerinden sonra Türkiye ile İngiltere arasındaki ikili görüşmelerle halledilmesi kararlaştırıldı.

Irak sınırının çizilmesi, Lozan'da çözüme kavuşturulamayan tek meseledir.

**Suriye Sınırı:** Ankara Antlaşması ile belirlenen sınır ölçü alındı.

**On İki Ada:** İtalya'ya bırakıldı.

**Ege Adaları:** Bozcaada ve Gökçeada dışındaki diğer adaların Yunanistan'a, silahlandırmamak şartıyla bırakılmasına karar verildi.

**Boğazlar:** Boğazlar başkanlığını Türk delegenin yapacağı şekilde bir komisyon tarafından yönetilecektir. Bu komisyon milletler cemiyeti tarafından denetlenecek ve statü milletler cemiyetinin garantisinde olacaktır. Boğazlardan serbest geçiş olacaktır. Ticaret gemilerinin geçişi serbest olacak; fakat savaş gemileri tonaja tabi tutulacaktır. Türk askeri olağanüstü durumlar hariç boğazlar bölgesinin 20 km gerisinde duracaktır.

Türkiye açısından Lozan Antlaşması'nın en problemli maddesi boğazlarla ilgili olanıydı. Bu madde adeta Türkiye'yi mağlup durumuna düşürerek, egemenlik haklarını kısıtlamıştır.

**İstanbul'un Boşaltılması:** Antlaşmanın imzalanmasından 6 hafta sonra İstanbul

boşaltılacaktır.

*İşgalciler 2 Ekim 1923'de İstanbul'u terk etti.*

#### **Kapitülasyonlar ve Düyun-ı Umumiye:**

Kapitülasyonlar ve Düyun-ı Umumiye kaldırıldı.

**Borçlar:** Osmanlı Devleti'nin en fazla Fransa'ya borcu olduğundan dolayı, borçlar en fazla Fransa ile tartışıldı. Borçların I. Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletlerle TBMM arasında paylaştırılarak ödenmesine ve TBMM'nin üzerine düşen borcu taksitler halinde ödemesine karar verildi.

**Ermeni Meselesi:** Kapandı.

**Azınlıklar:** TBMM, azınlıklar bahane edilerek iç işlerine karışılmaması için bütün azınlıkları Türk vatandaşı kabul etti. İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler hariç; diğer azınlıkların ve dışarıdaki Türklerin ülkelerine dönebileceği kabul edildi.

**Yabancı Okullar:** Yabancı okulları iç meselesi sayan TBMM Lozan Görüşmelerinde yabancı okulları tartışma konusu yaptırmadı.

**Savaş Tazminatı:** Yunanistan, Karaağaç bölgesini savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verecektir.

Bu madde Trakya'nın I. Dünya Savaşı öncesindeki sınırını değiştirmiştir.

**Patrikhane:** Patrikhane İstanbul'da kalacaktır. Patrik seçimini, başka devletleri iç işlerine karıştırmak istemeyen Türkiye yapacaktır. Türkiye Ortodoks din adamlarının belirlediği üç adaydan birini patrik olarak tayin edecektir. Patriğin siyasal yetkileri olmayacaktır.

**Kıbrıs:** İngiltere kendi toprağı saydığı Kıbrıs'ı görüşmeler esnasında tartışma konusu yaptırmadı.

#### **Lozan Antlaşması'nın Önemi:**

- 1-Türkiye Devleti tanındı.
- 2-Osmanlı devletinin sona erdiği kabul edildi.
- 3-Türk devletinin tam bağımsızlığı kabul edildi.
- 4-Osmanlı Devleti'nin bıraktığı asırlık sorunlar kapandı.
- 5-Devrimler için ortam hazırlandı.
- 6-Sevr Antlaşması yürürlükten kalktı.
- 7-Sömürge altında yaşayan milletlere örnek oldu.



### **Lozan Antlaşması'nın Eleştirilen Yönleri:**

- 1-Batı Trakya ve Ege Adaları'nın geri alınamaması
- 2-Patrikhanenin İstanbul'da kalması
- 3-Musul'un alınamaması
- 4-Boğazların statüsü

Lozan'ı eleştirenlerin; günün şartlarını, bilmediği veya düşünmediği anlaşılmaktadır. Tarihçi araştırdığı olayın geçtiği dönemin şartlarını bilmek zorundadır.

### **Lozan Antlaşması'nın Özellikleri:**

- 1-I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan antlaşmalar arasında günümüze kadar geçerliliğini koruyan tek antlaşmadır.
- 2-I. Dünya Savaşı sonucunda imzalanan en son antlaşmadır.
- 3-Yeni bir devletin kurulduğunu belgelemiştir.
- 4-23 Ağustos 1923'de II. Meclis tarafından onaylandı.
- 5-Rusya ve Bulgaristan sadece Boğazlar rejimi için katıldı.
- 6-143 maddedir.

### **Lozan Antlaşması'nı I. Dünya Savaşı'ndan Sonra İmzalanan Diğer Antlaşmalardan Ayıran Farklar:**

- 1-Askeri kısıtlamalar yoktur.
- 2-Türkiye savaş tazminatı vermemiştir
- 3-Türkiye'ye ekonomik yaptırımlar uygulanmamıştır.
- 4-Zaferi simgelemektedir.
- 5-Türkiye eşit devletler statüsündedir.

## **SİYASİ İNKILAPLAR**

### **A-Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)**

#### **Sebepleri:**

- 1-İstanbul Hükûmeti de İtilaf devletleri tarafından Lozan Görüşmelerine çağrıldı.

Bu durum, TBMM ile İstanbul Hükûmeti arasında ikilik oluşturabilirdi.

2-Saltanatın millî egemenlik ilkesine aykırı olması.

3-Bazı çevrelerin hâlâ saltanat yönetimini istemesi

### **Saltanatın Kaldırılmasının Önemi:**

1-Lozan’da ikilik çıkması önlenildi.

2-Millî egemenlik ilkesi güçlendirildi.

3-Osmanlıların siyasi varlığı sona erdi.

4-Devlet başkanı sorunu ortaya çıktı.

5-Siyasi yetki ile dini yetkinin birbirinden ayrılması ile laiklik yönünde ilk adım atılmış oldu.

### **Açıklamalar:**

1-Vahdettin saltanatın kaldırılmasından sonra güvenliğini tehlikede gördüğünden dolayı İngiltere’ye sığındı.

2-Vahdettin’in, İngilizlerden sığınma talebinde bulunduğu mektupta “Müslümanların halifesi” imzasını kullanması, saltanatın kaldırılmasını kabul ettiğini gösterir.

3-Vahdettin’in halifeliği yurt dışında istismar edebileceğini düşünen TBMM 18 Kasım 1922’de Abdülmecit Efendi’yi halife olarak belirledi.

4-Padişahın Millî Mücadeledeki tutumu saltanatın kaldırılmasını halk nazarında kolaylaştırdı.

Mustafa Kemal birleştirici yönünden dolayı Millî Mücadelenin ilk yıllarından saltanata açıkça karşı çıkmadı.

5-Teskilat-ı Esasiye kanunu padişah ve halifeyi sembolik hale getirmiştir.

### **B-Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)**

TBMM’nin açılması ile cumhuriyete dayalı bir devlet kurulmuş fakat; ortamın müsait olmamasından dolayı kurulan sistemin adı açıkça söylenememiştir.

İtilaf devletlerinin İstanbul’u boşaltması ile devlet merkezinin neresi olacağı sorunu ortaya çıkmış; 13 Ekim 1923’de Ankara’nın başkent ilan edilmesi ile bu sorun ortadan kalkmıştır.

Ekim 1923’de meclis başkanı yardımcısı ve içişleri bakanı seçilmesi gerekiyor, fakat meclis bu seçim işinde anlaşma sağlayamıyordu. Meclisin çalışamaz hale gelmesi ise hükûmet

bunalımını oluşturdu. Bunun üzerine Ali Fethi Okyar Hükûmeti istifa etti (27 Ekim). Yeni hükûmetin kurulması konusunda da problemler çıktı. Bu aksaklıklar meclis hükûmeti sisteminden kaynaklanıyordu. Bu sisteme göre bakanlar meclisten tek tek seçiliyordu. Mustafa Kemal mecliste oluşan bunalımın rejimden kaynaklandığını ve bu bunalımın kabine sistemi ile aşılabileceğini belirterek cumhuriyetin ilan edilmesine karar verdi. Kabine sistemine göre meclis cumhurbaşkanını seçecek, cumhurbaşkanı başbakanı tayin edecek; başbakan da meclisten uyumlu çalışabileceği kişileri bakan olarak belirleyerek kabineyi kuracaktır.

Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanı, İsmet İnönü ilk başbakan, Ali Fethi Okyar ilk meclis başkanı oldu.

### **Cumhuriyetin İlanının Önemi:**

- 1-Rejimin ve devletin adı belli oldu.
  - 2-Devlet başkanlığı sorunu çözüldü.
  - 3-Kabine sistemine geçildi.
  - 4-1921 Anayasası'nda ilk önemli değişiklik yapıldı.
  - 5-Daha uyumlu ve yürütmeyi aksatmayacak hükûmetlerin oluşması için zemin hazırlandı.
  - 6-Meclis başkanlığı ile hükûmet başkanlığı birbirinden ayrıldı.
- !! Yasama ve yürütme görevlerinin TBMM'nin açıldığı zaman TBMM'ye verilmesi cumhuriyet sisteminin oluşacağının habercisiydi.

### **Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)**

#### **Sebepleri:**

- 1-Halife Abdülmecit'in TBMM'nin belirlediği kurallara uymaması.
- 2-Halifeliğin laiklikle bağdaşmaması.
- 3-Halifeliğin cumhuriyet rejimi ile çelişki içinde olması
- 4-Halifelik makamının cumhuriyet karşıtları için sığınak haline gelmesi.
- 5-Halifelik makamının yapılacak inkılaplar için engel görülmesi.
- 6-İslam ülkelerinde sömürgeleri olan Avrupalı devletlerin halifeliği temsil eden Türkiye'yi kendileri için potansiyel tehlike olarak görmesinin Türkiye'nin dışişlerini olumsuz etkilemesi.

#### **Halifeliğin Kaldırıldığı Gün;**

- 1-Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi.
- 2-Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak yerine Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Diyanet

İşleri Başkanlığı kuruldu.

**3-Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı'nın yetkilerini bünyesinde bulunduran Erkan-ı Harbiye Vekâleti kaldırılarak; yerine Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı oluşturuldu. Böylece askeri yetki ile siyasi yetki bir-birinden ayrılmış oldu.**

19 Aralık 1924'de komutanlık ile milletvekilliği birbirinden ayrıldı. Olağanüstü durumdan dolayı Kurtuluş Savaşı yıllarında komutanlardan bir kısmı aynı zamanda milletvekiliydi.

**4-Osmanlı hanedanı mensuplarının yurt dışına çıkarılmasına karar verildi.**

1921 Anayasası şer'î hükümlerin yürürlüğünü TBMM'ye vermekle halifeliği yetkisiz ve sembolik duruma getirmiştir.

### **Halifeliğin Kaldırılmasının Önemi:**

- 1-Laikliğe geçişin en önemli aşaması oldu.
- 2-Cumhuriyetin karakteri tam olarak belli oldu.
- 3-Ümmetçilik en önemli dayanağını kaybetti.
- 4-Ulusal egemenlik pekiştirildi.
- 5-İnkılap süreci hızlandı
- 6-Dış ilişkilere yönelik soğukluk ortadan kalktı.
- 7-Ümmetçilikten milliyetçiliğe geçişte önemli bir adım daha atıldı.

### **D- Anayasal Hareketler**

#### **1921 Anayasası-Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (20 Ocak 1921)**

#### **Teşkilat-ı Esasiye'nin Yapısı:**

- 1-Gerekli görüldüğünde Kanun-ı Esasi'nin uygulanması uygun görülmüştür.
- 2-Yasama, yürütme ve yargı meclise aittir.
- 3-Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- 4-TBMM süre dolmadan seçimleri yenileyebilir.
- 5-Savaşa ve barışa TBMM karar verir.
- 6-Şer'i hükümlerin yürürlüğünü TBMM yapar.
- 7-Bakanlar meclis tarafından seçilir.
- 8-Vekiller iki yılda bir seçilir.

9-TBMM başkanı icra vekilleri heyetinin de başkanıdır.

#### **Teşkilat-ı Esasiye'nin Özellikleri:**

1-Olağanüstü durum için hazırlandığından dolayı geniş kapsamlı değildir.

2-Millî Egemenliği yansıtan ilk siyasi belgedir.

3-Temel hak ve hürriyetlere yer verilmemiştir.

4-23 madde bir ek bölümden oluşur.

5-Yeni devlete işlerlik kazandırdı.

6-Laik bir anayasa değildir.

7-Kuvvet ve yetkinin kaynağı millettir.

8-Meclisin üstünde güç yoktur.

9-En önemli değişikliğini cumhuriyetin ilanı ile gördü.

10-Yeni devletin kurulduğunu belgeledi.

11-TBMM'nin meşruluğunu tanıttı.

12-Amasya Genelgesinden itibaren oluşan ruh resmi hüviyet kazandı.

13-Meclis hükûmeti sistemi benimsendi.

14-Millî egemenlik ilkesi yasallaştı.

#### **Teşkilat-ı Esasiye'nin Geç İlan Edilme Sebepleri:**

1-Kanun-ı Esasinin varlığı.

2-TBMM'nin kendisini tam olarak ispatlayamaması.

3-Yeni bir anayasanın kabulü yeni bir devletin oluştuğunu gösterir; ki bu da birliği zedeleyebilirdi.

#### **1924 Anayasası (20 Nisan 1924):**

### **Kapsamı:**

- 1-Egemenlik milletindir.
- 2-Devletin şekli cumhuriyettir.
- 3-Devletin dini İslam, Başkenti Ankara, dili Türkçedir.
- 4-Yasama, yürütme ve yargı meclise aittir.
- 5-Kişi hürriyeti başkasının hürriyetinin başladığı yerde biter.
- 6-Vekiller 4 yılda bir seçilir.
- 7-Seçme yaşı 22; seçilme yaşı 30'dur.
- 8-Cumhurbaşkanı 4 yılda bir seçilir. Tekrar seçilebilir.
- 9-Seçme ve seçilme erkekler aittir.
- 10-Vatandaşlar kanun önünde eşittir.
- 11-Kabine sistemi geçerlidir.
- 12-Cumhuriyet sistemi değiştirilemez.

### **Özellikleri:**

- 1-Meclis hükûmeti sistemi ile parlamenter sistem arasında bir geçiştir.
- 2-Türk İnkılabının hukuki temelleri atıldı.
- 3-Yargı kısmen meclisin dışına alındı.
- 4-Kanun-ı Esasi kesin olarak yürürlükten kalktı.
- 5-En uzun ömürlü anayasamızdır.
- 6-İnkılaplar dönemi anayasası olduğundan dolayı, en fazla değişikliğe uğrayan anayasamızdır.
- 7-1928'de, anayasadan "devletin dini İslam'dır" maddesi atılarak, anayasa laikleştirdi.
- 8-1934'de kadınların seçme ve seçilme hakkı anayasaya alındı.
- 9-1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya alındı.
- 10-1945'de anayasanın dili sadeleştirildi.

11-1952’de anayasanın eski dili tekrar kabul edildi.

## **ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ**

23 Nisan 1920’de açılan ilk TBMM’de siyasi partiler yoktur. Bütün vekiller Misak-ı Milli’yi gerçekleştirme fikri etrafında birleşmişti. İlk anayasa hazırlanırken; mecliste Tesanüt, İstiklal, Islahat ve Halk Zümresi gibi gruplar oluştu. Mustafa Kemal bu zor durumun aşılabilmesi için meclis de I. Grup da denilen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunu kurdu. Mustafa Kemal yapacağı işleri bu grupla beraber yapmaya çalıştı. Bu grubun karşısında olanların tümüne birden II. Grup, ya da Muhafaza-i Mukaddesat Grubu dendi.

Lozan görüşmelerinin olduğu dönemde, devletin yönetim şekli ve barıştan sonra izlenecek iç siyaset konusunda mecliste görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Bu durum karşısında meclis 1 Nisan 1923’de seçimlerin yeniden yapılarak meclisin yenilenmesi kararını alarak dağıldı.

Mustafa Kemal yeni meclis için yapılan seçimlere inkılâpçı kişilerin aday olmasını sağladı. Seçimler 23 Nisan 1923’de yapıldı ve II. Meclis 11 Ağustos 1923’de çalışmaya başladı. Lozan Antlaşması’nın onaylanması, Ankara’nın başkent ilan edilmesi ve cumhuriyetin ilan edilmesi gibi birçok iş II. Meclis tarafından yapıldı. 1923-1927 arasındaki büyük inkılâpları yaptığından dolayı II. Meclise “inkılâpçı meclis” de denilir.

### **1-Cumhuriyet Halk Partisi:**

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu 9 Eylül 1923’de Halk Fırkasına dönüştü. Mustafa Kemal, gerçekleştirmeyi düşündüğü inkılapları par-ti programına koymuş ve bu partiyi her hangi bir toplumsal sınıfın değil; bütün halkın partisi yapmaya çalışmıştır. Mustafa Kemal bu şekilde inkılapları halka mal etmek istiyordu. Halk Fırkası 1924’de Cumhuriyet Halk Fırkası; 1935’de ise Cumhuriyet Halk Partisi adını almıştır. Bu partinin başkanlığını ve cumhurbaşkanlığını 1938’e kadar Mustafa Kemal yürüttü. 1938 ile 1950 arasında İsmet İnönü CHP’nin başkanlığını yürüttü. Parti 1980’de kapatıldı.

CHP devletçilik ilkesini benimsemiş olmasından dolayı kendisinden sonra kurulan partilerden ayrılır.

**a-**Halkın istek ve şikâyetlerinin meclise daha iyi yansması için çok partili hayat denendi. Fakat gerek halk buna hazır olmadığından gerek se inkılâplar tam olarak oturmadığından dolayı çok partili hayatın uygulanması sonraya bırakıldı.

**b-18 Ekim 1920’de Türk Komünist Partisi kuruldu. Bu partinin kuruluşunda SSCB’nin yardımını devam ettirebilmek, gizli komünist çalışmalarını kontrol altına almak, Rusya’nın baskı ve gizli girişimlerinden kurtulmak düşüncesi etkili oldu.**

**c-Tek parti sistemi hükûmetin denetlenmesini güçlendirmekteydi.**

## **2-Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası:**

Milletvekilleri arasında saltanatın kaldırılması, halifeliğin kaldırılması ve cumhuriyetin ilanı sonucunda görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Halk Fırkası içinde en fazla karşı çıkılan konular, devletçilik ve inkılapçılık oldu. Görüş ayrılıklarının giderek artması sonucunda CHF’den ayrılan milletvekilleri ile ordudaki görevlerinden ayrılan milletvekilleri 17 Kasım 1924’de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını (TCF )kurdular. (Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adıvar partinin ileri gelenleridir.)

Partinin, dini inançlara saygılı olduğunu slogan haline getirmesi, eski düzen yanlılarının bu partide toplanmasına neden oldu. Doğu’daki bazı illerin TCF yöneticilerinin bir kısmının Şeyh Sait isyanına adının karışması nedeniyle, parti Bakanlar Kurulu kararıyla kapatıldı.

TCF, cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisidir.

1-TCF, devletçilik ile inkılapların hızlı ve köktenci olmasına karşıydı.

2-Ekonomide liberalizmi benimsiyordu.

## ***Şeyh Sait İsyanı-Doğu İsyanı:***

**1-Yenilik hareketlerinin istenmemesi. (Toprak reformu başta olmak üzere feodal yapıyı etkisizleştirmeye yönelik olarak bölgede yapılmak istenen yeni düzenlemeler vb.)**

**2-Eski düzen yanlılarının (Cumhuriyet karşıtlarının), din elden gidiyor parolasını kullanması**

**3-Musul’u Türkiye’ye vermek istemeyen İngiltere’nin Irak ile Türkiye arasına tampon vazifesi görececek olan Kürt Devleti kurdurmak istemesi.**

**4-Doğu Anadolu’nun yıllarca ihmal edilmiş olması.**

**5-TCF’nin eski düzen yanlılarına ümit verici tutumu**

**6-Toprak ağalarının yeni devleti ve uygulamalarını kendi çıkarlarına uygun bulmaması.**

13 Şubat 1925’de Diyarbakır’da başlayan isyan Genç, Erzurum, Elazığ, Muş ve Bitlis’te etkili oldu. Bu bunalımlı dönemde Ali Fethi Okyar Hükûmeti istifa etti. Yeni hükûmeti oluşturan İsmet İnönü İsyanı karşı şu önlemleri aldı:



**a-Bölgede sıkıyönetim ilan edildi.**

**b-Bölgeye ordu sevk edildi.**

**c-Hıyanet-i Vataniye Kanunu’nu tamamlar nitelikte olan ve rejimin tartışılmasını yasaklayan Takrir-i Sükûn Kanunu ilan edildi. (4 Mart 1925’den 2 Mart 1927’ye kadar yürürlükte kalan bu kanun inkılapların kabul edilmesi ve uygulanmasını kolaylaştırdı.)**

**4-İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu.**

**İsyan 15 Nisan 1925’de tamamen bastırıldı ve suçlular cezalandırıldı.**

### **Şeyh Sait İsyanı’nın Sonuçları:**

**1-İstiklal Mahkemeleri tekrar kuruldu.**

**2-Takrir-i Sükûn Kanunu çıkarıldı.**

**3-TCF kapatıldı.**

**4-İlk çok partili hayat denemesi başarısız sonuçlandı.**

**5-Musul meselesi İngiltere lehine sonuçlandı.**

**6-Devrimler konusunda dikkatli olunması gerektiği görüldü.**

**7-Cumhuriyetin demokratikleştirilmesi çabalarında yavaşlamaya neden oldu.**

**!! Bu isyan laikliğe ve devrimlere karşı oluşan ilk ciddi isyandır.**

### **Mustafa Kemal’e Suikast Girişimi: (İzmir Suikastı): (16 Haziran 1926)**

#### **Sebepleri:**

**1-Cumhuriyet rejiminden rahatsızlık duyan bazı grupların, rejimin kurcu lideri olan Mustafa Kemal’i ortadan kaldırarak amacına ulaşmak istemesi.**

**2-Rejimi değiştirmek isteyen çevrelerin düşünceleri.**

Mustafa Kemal’in İzmir gezisi sırasında gerçekleştirilmesi düşünülen bu girişimden Giritli Şevki denilen kayıkçının ihbarı sayesinde devletin haberi oldu ve suikast girişimi etkisiz hale getirildi.

## **Önemi:**

1-İttihatçılar tasfiye edildi. (Yapılan yargılamalarda suikast girişimiyle ilişkisi olduğu tespit edilen bir gurup eski İttihatçılar çeşitli cezalara çarptırıldılar).

2-Muhalifler sindirildi.

3-TCF'nin kapatılmasının haklılığı daha iyi anlaşıldı.

4-Mustafa Kemal *“Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşayacaktır”* diyerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varlığının devamının kendi sağlığına bağlı olmadığını; bu devletin sağlam temeller üzerine bina edildiğini vurgulamıştır.

## **3-Serbest Cumhuriyet Fırkası: (12 Ağustos 1930)**

### **Kurulma Sebepleri:**

1-1929'da meydana gelen dünya ekonomik bunalımının Türkiye'yi de olumsuz etkilemesinden dolayı, TBMM'de de sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Mustafa Kemal bu bunalımın yeni bir partinin kurulması ile aşılabacağına inanmaktadır.

2-Meclise, demokrasinin gereği olan çok sesliliği getirmek.

3-Ülkenin çok partili hayata hazır hale geldiğinin tahmin edilmesi.

Mustafa Kemal arkadaşı olan Ali Fethi Okyar'a Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurdurtmuştur.

Serbest Cumhuriyet Fırkası, devletçi ekonomi yerine liberal ekonomiyi savunmuştur. Parti inkılaplar ve Mustafa Kemal'e saygılıydı.

Mustafa Kemal başkanı olduğu CHP ile SCF arasında tarafsız olacağına dair, Ali Fethi Okyar'a söz vermiştir.

Bir kaç ay sonra eski sistemi savunanların SCF'de toplanması ve rejime karşı söylemlerin yoğunlaşması nedeniyle partinin hedefinden farklı bir mecraya sürükleneyeceği endişesiyle Ali Fethi Okyar, 17 Kasım 1930'da SCF'yi kapattı.

## **Menemen Olayı : (23 Aralık 1930):**

Derviş Mehmet denilen bir isyancı “şeriat isteriz” diyerek Menemen halkını isyana çağırdı. İsyanı önlemeye çalışan Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilay isyancılar tarafından öldürüldü. Bölgeye gelen askeri birlikler isyanı bastırdı.

### **Önemi:**

**1-**Çok partili hayat için gerekli ortamın henüz oluşmadığı görüldü.

**2-**Rejimin yerleşmesi için daha dikkatli olunması gerektiği görüldü.

**3-**SCF’nin kendi kendini kapatmasının haklılığı anlaşıldı.

**!!** İnkılapların yerleşmesi için 1945 yılına kadar bir daha çok partili hayat denenmedi.

## **DIŞ POLİTİKA**

### **Giriş:**

**1-**İç ve dış politika ilkesi olarak “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesi benimsendi.

**2-**Savaş korunma amacı olarak görüldü. Başka bir devletin topraklarını almak için politika izlenmedi.

**3-**Millî Egemenlik ve millî menfaatler ön planda tutuldu.

**4-**İlk yıllarda Misak-ı Millî gerçekleştirilmeye çalışıldı.

**5-**1920-1936 yılları arasında batıya karşı SSCB’nin dostluğu devam ettirildi.

**6-**1936-1945 yılları arasında İtalya’nın saldırgan tutumuna karşı ve batı ile ilişkileri yumuşatmak için İngiltere ile dost geçinildi.

**7-**1945’den sonra SSCB tehdidine karşı ABD ile dost geçinildi.

**8-**1928’de Afganistan ile dostluk antlaşması imzalandı

**9-**1930’a kadar Lozan’dan kalan problemler halledildi.

**10-**1925’de SSCB ile saldırmazlık antlaşması imzalandı.

**11-**1928’de İtalya ile tarafsızlık ve uzlaşma antlaşması imzalandı.

**12-**1935-1938 arasında Avrupa’nın bloklaşma durumundan dolayı Avrupalı devletlere karşı çok yönlü bir politika izlendi ki bu da Montrö Antlaşması’nın imzalanmasında etkili oldu.

**13-**1919-1920 arası Türkiye’nin dost arayışı dönemidir.

14-1920 sonrasında bir yandan SSCB ile iyi geçinilirken; bir yandan da işgalciler arasındaki ayrılıklardan faydalanmanın yolu arandı.

15-1923-1930 arasında Lozan'dan kalan problemler halledildi.

16-Millî çıkarların korunmasına, devletlerin eşitliği ilkesine uyulmasına ve ittifaklar kurulmasına önem verildi.

### **A-Nüfus Mübadelesi ve Etabli Sorunu**

Nüfus mübadelesi sorunu, Lozan görüşmelerinde halledildiği halde uygulanma safhasında Yunanistan problem çıkarmıştır. Lozan'da imzalanan Türk-Yunan Ahali Mübadelesi Sözleşmesi gereğince Türkiye'deki Ortodoks Hristiyanlar (Rumlar), İstanbul'dakiler hariç olmak üzere Yunanistan'a; Yunanistan'da bulunan Müslümanlar, Batı Trakya hariç olmak üzere Türkiye'ye göç ettirilecekti. Buna rağmen uygulamada Yunanistan İstanbul'da daha fazla Rum kalmasını istiyor; Türkiye ise sözleşme çerçevesinde bu işi halletmek istiyordu. Bu durum taraflar arasındaki ilişkilerin zaman zaman gerginleşmesine neden olmuştu. Nüfus mübadelesi sorunu Yunan başkanı ile Mustafa Kemal arasında 1930 yılında görüşülerek 10 Haziran 1930'da imzalanan Ankara Antlaşması ile halledildi. Bu antlaşmadan sonra Türk-Yunan ilişkileri düzelmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkileri 1954 yılında meydana gelen Kıbrıs sorununa kadar devam etmiştir.

### **B-Yabancı Okullar**

Lozan Antlaşması'na göre yabancı okulları Türkiye'nin belirleyeceği şartlara uyacaktır. Türkiye 1924 yılında okullarda dini ayin yapılması için bulundurulmuş salonların kapatılmasına; 1925 ve 1926 yıllarında ise yabancı okullarda Türkçe, Tarih ve Coğrafya gibi derslerin Türk öğretmenler tarafından Türkçe olarak okutulmasına; derslerde Türklük aleyhine bilgiler olmamasına ve okulların Türk müfettişler tarafından denetlenmesine dair kanunlar çıkardı.

Fransa ve Papalık başta olmak üzere, Avrupalı devletler Türkiye'nin yabancı okullar konusundaki uygulamalarına karşı çıktı. Fakat okullar meselesini, ulusal egemenlik meselesi olarak gören Türkiye yabancı devletleri iç işlerine karıştırmadan çıkardığı yasalara uygun şekilde uygulamalar yaptı.

### **C-Dış Borçlar Meselesi**

Bilindiği gibi Osmanlı döneminden kalan dış borçlar meselesi, Lozan Konferansı'nda üzerinde en fazla tartışılan konulardan biridir. Türk tarafı, bu borçların bir bölümünün, Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olan diğer devletlerce karşılanmasını taraflara kabul ettirmişse de geriye kalan kısmını, Fransız Frangı olarak taksitle ödemeyi kabul etmek zorunda kalmıştı. 1929'da yaşanan dünya ekonomik bunalımı Türkiye'yi de olumsuz etkiledi ve Türkiye Fransa'ya olan borcunu gerektiği gibi ödeyemez hale geldi. Bu durumdan dolayı Fransa ile bir müddet gerginlik yaşandıysa da; sorun 1930 yılında karşılıklı görüşmeler sonucunda çözüldü.

### **D-Irak Sınırı ve Musul Meselesi**

Musul Meselesi, Lozan'da üzerinde uzlaşmaya varılamadığı için daha sonra Türkiye ile İngiltere arasında görüşülmek üzere bırakılan tek önemli sorundu. İngiltere zengin petrol yataklarına sahip olmasından dolayı Musul'u Türkiye'ye bırakmak istemiyor, sömürgeci düşünce ve ahlakı doğrultusunda bu konuyu kendi lehine çözümleyebilmek için her yolu deniyordu. Türkiye ise, hem tarihi, hem stratejik, hem de nüfus yapısı itibarıyla Musul'dan vazgeçmek istemiyordu.

Musul Meselesi'nin çözümü için Türkiye ile İngiltere arasında görüşmeler 19 Mayıs 1924'te başladı. Fakat İngiltere Hakkâri'yi de tartışmalı bölgeden görmek isteyince görüşmeler kesildi. Bundan sonra mesele önce Milletler Cemiyeti'ne, sonra Lahey Adalet Divanı'na gitti. Meselenin kendi konusu olmadığını ileri söyleyen Adalet Divanı meseleyi tekrar Milletler Cemiyeti'ne havale etti. Meselenin bu şekilde uzatılması; İngiltere'nin zaman kazanarak Musul ve civarında olaylar çıkarıp meseleyi lehine çözümleyebilmek isteğinin bir sonucudur.

### **5 Haziran 1926'da imzalanan Ankara Antlaşması ile;**

**1-**Musul ve çevresi İngiliz mandaterliği altında bulunan Irak'a bırakıldı.

**2-**Irak Hükûmeti Musul petrol gelirlerinin vergisinin %10'unu 25 yıl süre ile Türkiye'ye vermeyi kabul etti.

### **Önemi:**

**1-**Bugünkü Türkiye-Irak sınırı çizildi.

**2-**Türk-İngiliz ilişkileri düzelmeye başladı.

**3-**Misak-ı Millî'den taviz verildi.

## **E-Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girişi**

Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin önderliği ve inisiyatifinde 10 Ocak 1920'de Cenevre'de kurulmuştur.

Musul Meselesi'nde İngiltere'nin çıkarlarına hizmet etmiş olduğu için, Türkiye Milletler Cemiyeti'ne uzun bir süre güven duymadı. Türkiye'nin Avrupa'ya çok yakınlaşmak istemeyişinde SSCB'yi küstürmeme düşüncesinin de etkisi vardır. Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmek gibi bir amacı yoktu. Lozan'dan sonra Türkiye'nin barış yolunda gösterdiği çabalar ve Musul'u Irak'a bırakmasından dolayı Türkiye'ye karşı sıcak davranmaya başlayan İngiltere Türkiye'yi Milletler Cemiyeti üyeliğine davet edince; uluslararası barışa katkıda bulunmak istediğini göstermek isteyen Türkiye Milletler Cemiyeti'ne 18 Temmuz 1932'de üye oldu.

*!! 1934'de SSCB de MC'ye üye oldu.*

## **F- Balkan Antantı: 9 Şubat 1934**

### **Antant'ın Oluşmasının Sebebi:**

1933'ten sonra İtalya'nın hızlı bir şekilde silahlanarak Balkanlar'a yönelik yayılmacı politikalar üretmesi Balkan devletlerini ve Türkiye'yi endişelendirmiştir.

### **Antantı Oluşturan Devletler:**

*Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya*

Bu antant, taraf devletlerin toprak bütünlüğüne saygı gösterme ve iç işlerine karışmama esasına dayanıyordu. Aralarında çeşitli anlaşmazlıklar bulunan bu devletlerin bir araya gelmelerinde Türkiye'nin önemli rolü olmuştur.

### **Önemi:**

- 1-Türkiye Yunan sınırını güvence altına aldı.
- 2-Türkiye bölgede lider konumunda olduğunu gösterdi.
- 3-Türkiye uluslararası barışa katkıda bulunmak istediğini gösterdi.
- 4-Montrö Antlaşması için Türkiye taraftar buldu.

*!! Balkan Antantı II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile dağıldı.*

## **G-Montrö Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)**

Türkiye, Lozan görüşmelerindeki bütün çabalarına rağmen, Boğazların statüsünü, ulusal egemenlik ilkesine uygun şekilde çözümleyememişti. Bununla birlikte, kabul edilen statünün uygulanması konusunda Milletler Cemiyeti'nin etkili olacağı ve Avrupa'da silahsızlanmanın gerçekleşeceği ümidini de taşımaktaydı.

Ancak, 1933 yılından itibaren Almanya ve İtalya'nın hızlı bir şekilde silahlanması ve Milletler Cemiyeti'nin bu gelişmeye çözüm üretemeyişi, Türkiye'yi Boğazların güvenliği konusunda endişelendirdi. Lozan Antlaşması'nın Türkiye'yi Boğazlar konusunda kısıtlayan hükümlerinin kaldırılması için Türkiye 10 Nisan 1936'da Lozan'ı imzalayan devletlere birer nota gönderdi. Antlaşmaların hiçe sayıldığı ve devletlerin dost arayışı içinde olduğu bir dönemde Türkiye'nin istekleri olumlu karşılandı ve Boğazların statüsü İsviçre'nin Montrö kentinde tekrar görüşüldü.

### **Montrö Sözleşmesi'nin İçeriği:**

- 1-Boğazlar komisyonu kaldırılarak görevleri Türk devletine devredildi.
- 2-Boğazlara Türkiye'nin asker sokması kabul edildi.
- 3-Ticaret gemilerinin Boğazlardan serbest geçişi kabul edildi.
- 4-Savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine sınırlama getirildi.
- 5-Savaş zamanında Türkiye'ye Boğazları kapatma hakkı tanındı.

### **Önemi:**

- 1-Misak-ı Millî yönünde önemli bir adım atıldı.
- 2-Türkiye'nin uluslararası güç dengesinde önemi arttı.
- 3-SSCB kendisini Karadeniz'de güvende hissetti.
- 4-Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki durumu güçlendi.

### **Açıklamalar:**

1-İtalya sözleşmeyi daha sonra imzaladı. (İtalya Habeşistan'a saldırdığı zaman MC'de olan Türkiye de İtalya'nın bu davranışını kınamak zorunda kalmıştı.)

2-İngiltere Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de güçlü olmasını istiyordu.

3-SSCB Lozan'ın oluşturduğu Boğazlar rejimini benimsemedi.

4-Japonya II. Dünya Savaşı'ndan sonra görüşmeden çekildi.

### **H-Sadabat Paktı (9 Temmuz 1937)**

#### **Sebebi:**

İtalya'nın Akdeniz Havzası ve Ortadoğu'ya yönelik saldırgan tutumu.

#### **Katılan Devletler:**

*Türkiye, İran, Afganistan ve Irak*

#### **Önemi:**

1-Türkiye İran ve Irak sınırını güvence altına aldı.

2-İtalya'ya karşı Balkanlar'da önemli bir caydırıcılık rolü üstlenmiş olan Türkiye Sadabat Paktı ile de tavrını devam ettirerek dünya barışına katkıda bulunma istediğini göstermiştir.

3-Türkiye bölgede öncü konumda olduğunu göstermiştir.

*!! II. Dünya Savaşı başlayınca pakt dağılmıştır.*

### **I-Hatay Sorunu**

Fransa, 1936 yılında Hatay'dan çekilerek, bölgeyi Suriye'ye bırakmak isteyince; bu durumun Türkiye ile Fransa arasında imzalanan Ankara Antlaşması'na aykırılık teşkil ettiğini ileri süren Türkiye Milletler Cemiyeti'ne başvurarak Türkiye-Suriye sınırının belirlenmesinde Türkiye'nin de taraf olduğunu belirtti. Bu talebe, Fransa ve Suriye'nin karşı çıkmalarına rağmen II. Dünya Savaşı'nın belirtilerinin ortaya çıkması, Almanya'nın Fransa'nın elinde bulunan bazı topraklara yönelik iddialarının yüksek sesle dillendirilmesi, İngiltere'nin de desteğini alan Türkiye'nin isteklerinin değerlendirilmesini sağladı.



3 Temmuz 1938’de Hatay meselesi çözümlendi. Bu çözüm doğrultusunda; 5 Temmuz 1938’de Türk askeri Hatay’a girdi. 2 Eylül 1938’de Hatay Meclisi açıldı. Tayfur Sökmen devlet başkanı, Abdurrahman Melek başbakan oldu. Hatay Meclisi’nin verdiği kararla Hatay 29 Haziran 1939’da Türkiye’ye katıldı.

**Önemi:**

**1-**Misak-ı Millî yönünde son adım atıldı.

**2-**Güney sınırimız son halini aldı.

**3-**Mustafa Kemal, II. Dünya Savaşı öncesi gelişmeleri, silaha başvurmaksızın diplomasinin imkânlarından yararlanarak Türkiye’nin lehine kullanmış ve dâhiyane bir siyaset izlediğini göstermiştir.

*!! Hatay Türkiye’ye katılan son toprak parçasıdır.*